

Beretning om udgravning af et område med to hustomter fra slutningen af yngre stenalder, flere hustomter, gruber og ovne fra tidlig førromersk jernalder samt en urnegrav fra ældre romersk jernalder ved Troldbjerg i Gjern – november/ december 1988.

Journalnummer: SIM j. nr. 288/1988
Sted: Troldbjerg
Stednummer: 16.01.09-60 og 16.01.09-62
Matr. nr.: 6i og 6u

Ejerlav: Holmstol By, Skannerup
Sogn: Skannerup
Herred: Gjern
Gl. amt: Skanderborg

Resumé

Forud for Gjern Kommunes byggemodning af et areal til opførelse af Søhøjlandets Ferie- og Kursuscenter ved Gjern, udgravede Silkeborg Museum i efteråret 1988 en lille sluttet bebyggelse fra førromersk jernalders per. I. Bebyggelsen var beliggende omkring toppen af et højtliggende, gruset bakkedrag, og bestod af tre eller fire ca. 9,5-10,5 m lange og 4,75-5,5 m brede huse, der lå med en indbyrdes afstand af ca. 20 m. Omkring de enkelte huse fandtes flere korte hegnsforløb og mindre gruber. I området fandtes desuden to hustomter med forsænkede gulve fra slutningen af yngre stenalder samt en urnegrav fra ældre romertid. Lokaliteten er registreret som sb. nr. 60 Skannerup s.

På en leret bakke et lille stykke fra husene fremkom 29 lertagningsgruber, 4 kogestensgruber og 2 pottemagerovne med store mængder keramik, kværn- og knusesten m.m. fra førromersk jernalders per. I. I samme område fremkom desuden to små ovne, der muligvis har været anvendt i forbindelse med jernudvinding, da der nær disse fandtes en lille grube med ristet myremalm. Denne lokalitet er registreret som sb. nr. 62 Skannerup s.

Indholdsfortegnelse:

Resumé	s. 1
Indholdsfortegnelse	s. 2
Udgravningens forhistorie	s. 3
Sted	s. 3
Data	s. 4
Topografi	s. 5
Området før udgravningen	s. 5
Målesystem	s. 5
Udgravningens forløb og metode	s. 6
Anlæg oldsager og datering - delområde 300/300	s. 7
Anlæg oldsager og datering - delområde 500/500	s. 28
Anlæg oldsager og datering - delområde 700/700	s. 39
Konklusion	s. 43
Oversigt over tegninger og lagbeskrivelser	s. 43
Dato og navn	s. 46
Fotoliste	s. 47
Oversigtsplan	s. 50

Udgravningens forhistorie

I forbindelse med Gjern Kommunes forslag til revision af kommuneplanen, gjorde Silkeborg Museum den 20. oktober 1987 opmærksom på, at der var registreret flere fortidsminder indenfor et område ved Troldbjerget ved Gjern, der i kommuneplanen var reserveret til opførelse af et Ferie- og Kursuscenter.

Da Gjern Kommunes forslag til lokalplan 2.11 for et område til opførelse af Søhøjlandets Ferie- og Kursuscenter ved Troldbjerget blev offentliggjort i foråret 1988, og detailprojekteringen for feriecenteret begyndte at tage form, anmodede Gjern Kommune derfor Silkeborg Museum om at foretage de nødvendige arkæologiske undersøgelser på arealerne, så byggemodningen og byggearbejdet kunne gennemføres uden unødige forsinkelser.

Sted

Gjern Kommunes lokalplanområde nr. 2.11, hvor Søhøjlandets Ferie- og Kursuscenter skulle opføres, omfattede matr. 6i og 6u Holmstol By, Skannerup, der var beliggende ved Amerikavej 28, syd for Gjern by.

På forhånd var der registreret mange fund i nærområdet, og indenfor selve lokalplanområdet var der tidligere fremkommet en våbengrav fra ældre romersk jernalder (sb. 51 Skannerup s. - SIM 134 - 137/1951, et bopladsområde fra tidlig førromersk jernalder (sb. 60 Skannerup s. - SIM 107/1986) og et område med keramikholdige gruber fra tidlig førromersk jernalder (sb. 62 Skannerup s. - SIM 145/1979) – jf. Fig. 2.

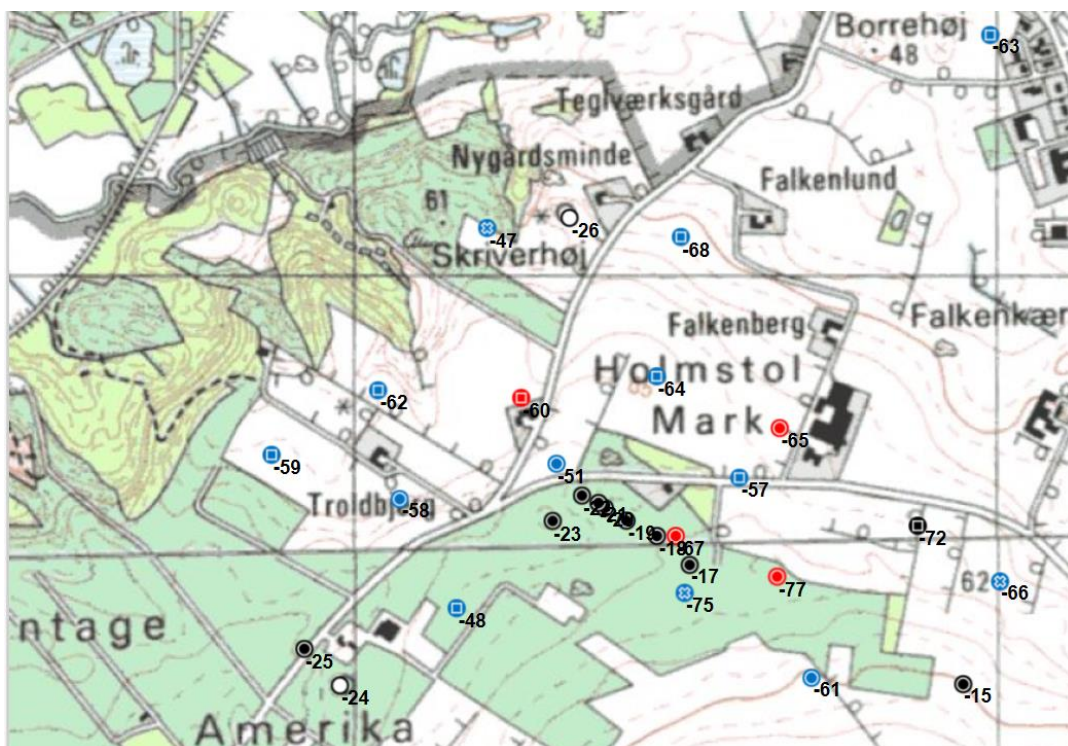

Fig. 2. Registrerede fund og fortidsminder omkring Troldbjerget syd for Gjern.

Data

Undersøgelsen er journaliseret på Silkeborg Museum som SIM j. nr. 288/1988 Troldbjerget, og oldsager og original dokumentation opbevares her.

Området var ejet af Gjern Kommune og bortforpagtet til gdr. Ole Jørgensen, Falkenbergvej 2, 8883 Gjern, der dyrkede korn på arealerne.

Prøvegravningen blev foretaget efter høst, i dagene 1. - 2. september og 8. - 9. september 1988. De efterfølgende udgravninger på arealerne blev foretaget i skiftende efterårs- og vintervejr og med kortere afbrydelser i perioden 20. oktober – 21. december 1988.

Udgravningen blev ledet af museumsinspektør Knud Bjerring Jensen, Silkeborg Museum, med deltagelse af stud. mag. Anne Bloch Jørgensen, Silkeborg Museum, som daglig leder. I udgravningen deltog desuden Mogens Kunø og Bjørn Sørensen, Silkeborg.

Maskinkraften i form af en rendegraver med en 1,5 m bred rabatskovl blev stillet til rådighed til første del af prøvegravningen af Gjern Kommunes entreprenørafdeling.

Anden del af prøvegravningen, og afrømningen af mulden ved den efterfølgende udgravning, blev udført med en rendegraver med en 1,8 m bred rabatskovl, der blev leveret og ført af entreprenør Leo Rask Andersen, Sorring.

Udgifterne til undersøgelsen blev betalt af Gjern Kommune, med byplanlægger Svend Aage Skov Kristansen, Teknisk Forvaltning, Rådhuset, Søndergade 54, 8883 Gjern, som sagsansvarlig hos Gjern Kommune.

Fig. 3. Udgravningssituation. Langhus I fra førromersk jernalder er lokaliseret i en søgegrøft, og muldlaget afrømmes, set fra øst. September 1988.

Topografi

Bebyggelsen var beliggende omkring toppen af et højtliggende, gruset bakkedrag ved Troldbjerget, på kanten af et moræneplateau ovenfor Gjern Å-dalen, ca. 70 meter over havet. Mod vest, syd og øst falder terrænet jævnt nogle få meter, hvorimod det mod nord falder brat ned mod Gjern Å-dalen, der gennemstrømmes af Gjern Å, omkring 22 meter over havet.

Området før udgravningen

I sommeren 1988 havde arealerne under lokalplanområde nr. 2.11 været udlagt med korn, og ved prøvegravningen i september 1988 henlå markerne græsklædte, efter kornet var blevet høstet.

Ved prøvegravningen anlagdes med rendegraver en række 1,5 - 1,8 meter brede søgegrøfter jævnt fordelt over hele arealet. Herved lokaliseredes tre områder med forskellige former for forhistoriske bebyggelsesspor, der krævede nærmere udgravning. Efter aftale med Gjern Kommune blev der derfor foretaget en udgravning af bebyggelsessporene i efteråret 1988.

Målesystem

Som udgangspunkt for museets indmåling af søgegrøfter, udgravningsfelter og anlæg benyttedes et målesystem, der allerede var etableret og markeret i terrænet med nedhamrede træpæle i forbindelse med projekteringen af feriecenteret. Målesystemet var oprettet i system GI 1934 af landinspektør Lars Linholt Christensen, Hostrupsgade 21, 8600 Silkeborg, der med stor velvillighed stillede koteplaner, koordinatlistor, kotelister m.v. til rådighed for Silkeborg Museum. Ved udgravningens begyndelse blev området opdelt i tre delområder – omkring 300/300, omkring 500/500 og omkring 700/700.

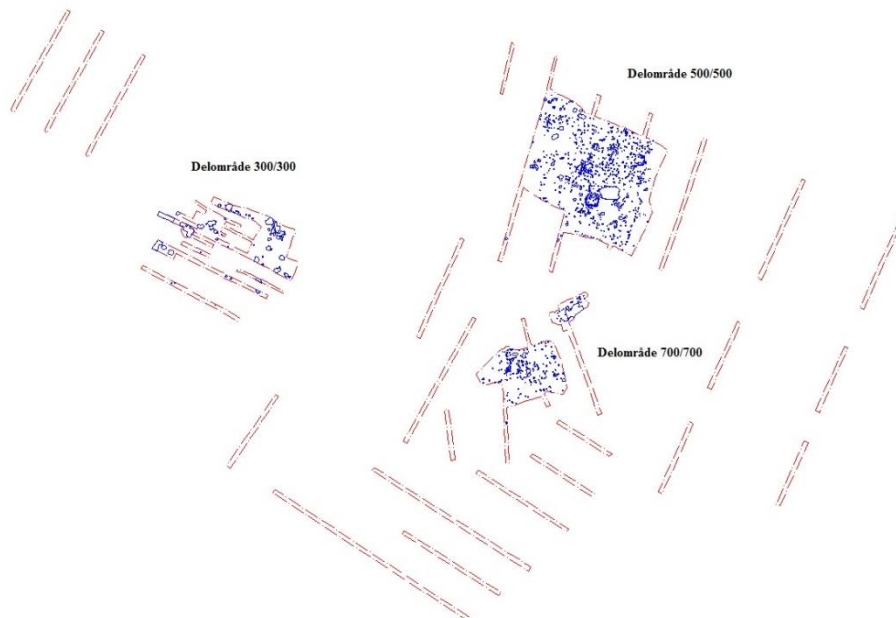

Fig. 4. Oversigtsplan over udgravningen SIM 288/1988 Troldbjerget med delområde 300/300 til venstre (sb. 62), delområde 500/500 (sb. 60) øverst til højre og de to delområder omkring 700/700 (sb. 60) nederst til højre.

Udgravningens delområde 300/300 rummede en række gruber og ovnanlæg fra tidlig førromersk jernalder. Felterne og anlæggene i dette område blev indmålt med udgangspunkt i Lars Linholt Christensens punkt 10014, der er identisk med punkt 300/300 på oversigtsplanerne. Ved nivellering af anlæggene i dette område benyttedes pælen i punkt 10014 desuden som fixpunkt, med pælens top i niveau 194.

Delområde 500/500 rummede en lille bebyggelse med tre eller fire hustomter fra tidlig førromersk jernalder samt en hustomt fra slutningen af yngre stenalder. Felter og anlæg i dette område blev indmålt med udgangspunkt i punkt 10008, der er identisk med punkt 500/500 på oversigtsplanerne. Ved nivellering af anlæggene i dette område benyttedes pælen i punkt 10008 som fixpunkt, med pælens top i niveau 109.

Delområde 700/700 med felter, stolpehuller, gruber, en hustomt fra yngre stenalder/ældre bronzealder og en urnegrav fra ældre romersk jernalder blev indmålt med udgangspunkt i punktet 10007, der er identisk med punkt 700/700 på oversigtsplanerne. Ved nivellering af anlæggene i dette område benyttedes pælen i punkt 10007 som fixpunkt, med pælens top i niveau 129.

Udgravningens forløb og metode

Da prøvegravningen havde påvist, at der fandtes væsentlige, forhistoriske anlægsspor i tre områder indenfor lokalplanområdet, blev muldlaget afrømmet i større eller mindre felter i de tre delområder – jf. oversigtsplanerne fig. 4, 7, 24, og 28. Efter muldjorden var fjernet, blev der oprettet målesystemer i de tre delområder omkring 300/300, 500/500 og 700/700, hvorefter de afdækkede anlæg blev indmålt på oversigtsplaner i målestok 1:50.

Fig. 5. Udgravningssituation, delområde 300/300 med førromerske gruber og ovne under udgravning, set fra øst. December 1988.

Efter indmåling blev de forskellige anlæg snittet, beskrevet og tømt. Ved en række af anlæggene – især de fundrige gruber, blev den opgravede fyld harpet, og ved enkelte gruber blev fylden hjemtaget til vandsoldning på Silkeborg Museum.

I forbindelse med udgravningerne, blev der afholdt et velbesøgt ”Åbent Hus”- arrangement lørdag den 12. november 1988, ligesom udgravningen blev besøgt af et par skoleklasser fra Gjærn Skole.

Da undersøgelsen var afsluttet den 21. december 1988, blev søgegrøfter og udgravningsfelter tildækket, hvorefter arealerne blev frigivet til byggemodningen.

Anlæg, oldsager og datering fra delområde 300/300 med førromerske gruber og ovne:

Lokaliteten med gruberne er registreret som sb. nr. 62 Skannerup s. Lokaliteten blev registreret allerede i 1979, da der fremkom store mængder lerkarskår, knusesten og fragmenter af kværnsten fra førromersk jernalder i forbindelse med markarbejdet (SIM j. nr. 145/1979).

Delområdet 300/300 med førromerske gruber og ovne var beliggende yderst på en fremspringende og forholdsvis leret bakketunge i det ellers sandede terræn, på kanten af det flade plateau ved Troldbjerg. Bakketungen afgrænses på begge sider af dybe slugter, der falder brat ned mod Gjærn Å-dalen, der gennemstrømmes af Gjærn Å omkring 22 meter over havet (Fig. 2).

Ved prøvegravningen i september 1988 anlagdes i alt 10 søgegrøfter med længderetning nordvest – sydøst hen over bakketungen. Søgegrøfterne havde en bredde på 1,5 eller 1,8 meter og var 14,0 – 58,5 m lange, og flere af grøfterne blev anlagt i dobbelt bredde eller blev udvidet til større eller mindre felter – jf. Fig. 4 og 7.

Fig. 6. Udgravningssituation. Delområde 500/500 med jernalderbopladsen sb. 60 under udgravning, set fra øst. November 1988.

Felter og anlæg i delområde 300/300 blev indmålt i et målesystem med skæringspunktet 300/300 i punkt 10014 - jf. afsnittet om målesystemet. Felter og anlæg ses på oversigtsplanerne 3-1 – 3-12 i målestok 1:50.

I de anlagte søgegrøfter og felter i delområde 300/300 fremkom i alt 66 større eller mindre fyldskifter – fra små stolpehuller til større gruber og ovnanlæg. Udgravningsfeltet med delområde 300/300 omfatter anlægsnumrene SIM 288/1988 nr. 1- 56 med undernumre – jf. Fig. 4 og 7.

Ved nivellering af anlæggene på oversigtsplanerne 3-1 – 3-12 benyttedes en lokal opstilling, hvor toppen af træstokken i punkt 10014 blev benyttet som fixpunkt, med toppen af stokken i niv. 194. Ved nivellering af detailplanen af ovnanlæg 34a i målestok 1:20 benyttedes dog et andet lokalt fixpunkt i form af en nedhamret pæl ved stativet til soldet, med toppen i niv. 006.

Ved udgravningen blev de fleste anlæg snittet og tømt, og den opgravede fyld blev harpet, men kun større anlæg med fund samt enkelte andre udvalgte anlæg blev beskrevet nærmere. De forholdsvis få stolpehuller i dette område blev ikke undersøgt nærmere, da ingen af stolpehullerne indgik i større anlæg. Genstandene fra anlæggene er nummereret med grubens nummer efterfulgt af et undernummer for genstande, der er beskrevet nærmere.

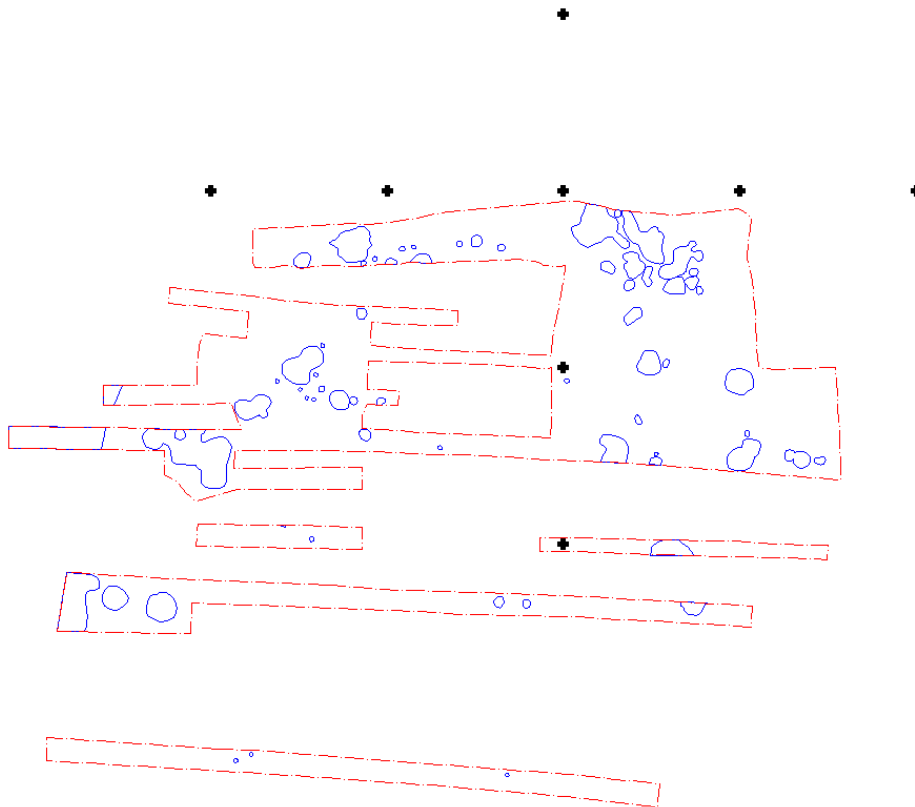

Fig. 7. Oversigtsplan over området omkring pos. 300/300 med førromerske gruber og ovne - sb.nr. 62 Skannerup s.

Grube SIM 288/1988 – 1:

Cirkulær grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 1,4 x 1,3 m. Niv. 291/310.
Originaltegning 3-1.

Grube SIM 288/1988 – 2:

Uregelmæssig cirkulær grube med en diameter på ca. 2,9 – 3,3 m og med en fyld bestående af mørkt brunt/gråbrunt, sandblandet ler. Niv. 242/360.
Originaltegning 3-2.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom i alt 20,5 kg lerkarskår, fortrinsvis fra store og små forrådskaar. Desuden fremkom 6 stk. knusesten og samt brændte knogler. Keramikmaterialet er ikke forsøgt sat sammen, men omfatter bl.a.:

1: Gennemboret lerskive (tenvægt?). Diameter ca. 6,0 cm.

2: Gennemboret lerskive (tenvægt?). Diameter ca. 6,0 cm.

3: Gennemboret lerskive – hullet er ikke boret helt igennem (forarbejde til tenvægt?). Diameter ca. 3,5 cm.

4: Gennemboret lerskive – hullet er ikke boret helt igennem (forarbejde til tenvægt?). Diameter ca. 4,5 cm.

5: Bundparti af et meget stort forrådskaar. Bevaret højde ca. 15,0 cm, bunddiameter ca. 10,0 cm.

Fig. 8. Udgravningssituation. Den opgravede fyld fra gruberne i delområde 300/300 harpes. December 1988.

Grube SIM 288/1988 – 6:

Cirkulær grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 0,45 x 0,5 m. Niv. 220/232.
Originaltegning 3-2.

Grube SIM 288/1988 – 7:

Cirkulær grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 0,3 m. Niv. 218/231.
Originaltegning 3-2.

Grube SIM 288/1988 – 8:

Oval grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Kun halvdelen blev afdækket Diameter 1,75 x 0,75 m. Niv. 210/227.
Originaltegning 3-2.

Grube SIM 288/1988 – 9:

Cirkulær grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 0,55 m. Niv. 208/227.
Originaltegning 3-2.

Grube SIM 288/1988 – 10:

Cirkulær grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 0,95 m. Niv. 206/231.
Originaltegning 3-2.

Grube SIM 288/1988 – 11:

Cirkulær grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 0,4 x 0,35 m. Niv. 208/221.
Originaltegning 3-2.

Grube SIM 288/1988 - 12:

Uregelmæssig cirkulær grube med en smal udløber mod sydvest. Grubens tværsnit var omkring 3,8 – 3,15 m, med en fyld bestående af mørkt brunt/gråbrunt, sandblandet ler. Niv. 232/284.
Originaltegning 3-3.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom i alt 22,0 kg lerkarskår, der ikke er forsøgt sat sammen. Materiale omfatter bl.a. dele af et stort forrådskar, div. skåle, små fade, små forrådskar samt et forarbejde til en tenvægt. Desuden 2 stk. knusesten samt 3 stk. fragmenter af kværnsten.

Grube SIM 288/1988 - 14:

Aflang, uregelmæssig nordvest – sydøstvendt grube med en længde på ca. 5,5 m, en bredde på ca. 2,25 m, med en fyld bestående af gråbrunt, sandblandet ler. Niv. 260/300 i grubens nordvestende og niv. 264/297 i grubens sydøstende.
Originaltegning 3-3.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom i alt 4,5 kg lerkarskår samt 1 stk. knusesten og 1 stk. fragment af en kværnsten. Keramikmaterialet omfatter bl.a.:

- 1: Cirkulær lerskive uden hul, fremstillet af et lerkarskår (forarbejde til tenvægt?). Diameter 4,5 cm.
- 2: Cirkulær lerskive uden hul, fremstillet af et lerkarskår (forarbejde til tenvægt?). Diameter 5,2 cm.
- 3: Cirkulær lerskive uden hul, fremstillet af et lerkarskår (forarbejde til tenvægt?). Diameter 5,5cm.
- 4: Cirkulær lerskive uden hul, fremstillet af et lerkarskår (forarbejde til tenvægt?). Diameter 6,0 cm.

Grube SIM 288/1988 – 17:

Oval grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 1,0 x 0,9 m. Niv. 258/271.
Originaltegning 3-3.

Grube SIM 288/1988 – 19:

Oval grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 1,8 x 0,95 m. Niv. 250/270.
Originaltegning 3-3.

Grube SIM 288/1988 - 20:

Uregelmæssig oval ca. 1,9 x 1,4 m stor grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler.
Originaltegning 3-3.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom 1stk. kværnsten samt 1 stk. kværnstensfragment.

Grube SIM 288/1988 - 21:

Uregelmæssig aflang, ca. 4,2 x 1,5 m stor grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. I grubens nordøstlige del fandtes en del opløst, rødbrændt ler. Niv. 288/311.
Originaltegning 3-3.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom i alt 7,0 kg lerkarskår, der ikke er forsøgt sat sammen. Materialet omfatter fortrinsvis skår af store og små forrådskaar, hankekar, fade m.m.

Grube SIM 288/1988 - Grube 25:

Pæreformet, ca. 2,15 x 2,0 m stor grube med en gråbrun fyld af sandblandet ler.
Originaltegning 3-3.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom i alt 1,7 kg lerkarskår, der ikke er forsøgt sat sammen.

Grube SIM 288/1988 – 27:

Cirkulær grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 0,9 x 1,0 m. Niv. 209/245.
Originaltegning 3-2.

Pottemagerovn SIM 288/1988 - 28:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, fixpunkt 194, Detailplan af ovnanlæg 28 i niveau II, III og IV i målestok 1:20, fixpunkt 194, Længdesnit A – B og tværsnit C – D gennem ovnanlægget, målestok 1:20, fixpunkt 194 (192), Fig. 9 - 17.

Efter fjernelse af det ca. 30 cm tykke pløjelag og efter afrensning af feltfladen fremtrådte ovnanlægget som et omtrent 8-talsformet fyldskifte med længderetning sydvest – nordøst. Fyldskiftet var ca. 3,6 m langt, ca. 2,6 m bredt i sydvestenden og ca. 1,8 m bredt i nordøstenden. På det smalleste sted var det 8-talsformede fyldskifte omkring 1,5 m.

Den nordøstlige grube havde en dybde på op til 116 cm under feltfladen, og havde tilsyneladende fungeret som arbejdsgrube foran ovnen. I arbejdsgruben fandtes et kompakt lag af større kardele og lerkarskår fra talrige lerkar, der stadig lå med store karflager in situ, selvom karrene var knust. I alt fremkom 65,5 kg lerkarskår og kardele i ovnanlægget.- antagelig fejlbrændte kar fra den sidste brænding i ovnen. Mellem skårene fandtes desuden en oval bankesten af kvartsit, af samme form som blev benyttet ved udformningen af jydepotter i jyske landsogne frem til omkring år 1900.

Rundt omkring gruben i en afstand af 25 – 50 cm fra nedgravningens kant fandtes fire ca. 25 – 35 cm store stolpehuller (nr. 28-1 – 28-4), der var hhv. 2, 7, 9 og 19 cm dybe, men deres evt. sammenhæng med ovnanlægget kunne ikke afgøres.
Originaltegning 3-1.

Efter afsætning af en 10 cm bred profilbalk på langs gennem anlægget blev fyldskiftet tømt på begge sider af balken. Herved viste ovnanlægget sig at bestå af to sammenhængende gruber med længderetning omtrent NØ – SV.

Selve ovnen var anlagt i den sydvestlige grube, der havde en dybde på op til 88 cm under feltfladen. Ca. 30 – 40 cm under den sydvestlige grubes overflade fandtes et ca. 20 cm tykt sammenhængende, nedsunket lag af hhv. rødbrændt ler med aftryk af grene fra ovenns bærende skelet, og med gulligt, kompakt ler i større og mindre partier. Lerlaget tolkes som en ovnkappe, der var sunket ned over grubens bund, hvor laget dækkede det meste af ovnkammeret (Lag m). Det rødbrændte lerlag lå oven på et ca. 20 cm tykt, fedtet, sort askelag med spredte lerkarskår. Under askelaget fandtes dele af en nogenlunde sammenhængende stenlægning af hånd- til hovedstore sten, der dækkede ca. halvdelen af ovnkammerets bund.

Ved udgravningen og ved harpning af fylden fra ovnanlægget fremkom i alt 65,5 kg lerkarskår og kardele. Fra anlægget stammer desuden 14,5 kg rødbrændt ovnkappe med aftryk af grene fra ovenns bærende skelet, 1 bankesten til pottemagerens udformning af lerkarrene, 15 stk. knusesten, 1 stk. fragment af en kværnsten samt brændte knoglerester.

En mindre del af det store keramikmateriale er blevet samlet i forbindelse med udstilling på Silkeborg Museum og dette materiale omfatter:

- 1: Bankesten af kvartsit. Længde 8,8 cm, bredde 5,0 cm.
- 2: Gryde med indvendige hanke. Højde 17,6 cm, randdiameter 25,0 cm.
- 3: Stort forrådskar med vandret liste ved halsen. Bevaret højde ca. 35,0 cm, randdiameter 18,0 cm.

Fig. 9. Udgravningssituation.. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra nordvest.

Fig. 10. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 snittet og tømt, set fra nordvest.

Fig. 11. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 snittet og tømt, set fra nordøst.

Fig. 12. Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra sydvest.

- 4: Lille forrådskar. Højde 25,0 cm, randdiameter 17,5 cm.
- 5: Lille forrådskar. Højde 24,6 cm, randdiameter 17,0 cm.
- 6: Lille forrådskar. Højde 25,9cm, randdiameter ca. 17,5 cm.
- 7: Lille forrådskar med gennemboret bund. Højde 23,0, randdiameter 15,8 cm.
- 8: Lille forrådskar. Højde 19,1, randdiameter 13,2 cm.
- 9: Lille forrådskar. Højde 17,0, randdiameter 13,7 cm.
- 10: Lille forrådskar med gennemboret bund. Højde 26,5, randdiameter ca. 12,0 cm.
- 11: Lille forrådskar. Højde ca. 26,0 cm.
- 12: Dele af finere krukke. Bevaret højde ca. 9,0 cm, randdiameter 12,4 cm.
- 13: Dele af lille forrådskar. Bevaret højde ca. 16,0 cm, randdiameter 14,2 cm.
- 14: Dele af lille forrådskar. Bevaret højde ca. 16,0 cm, randdiameter 15,7 cm.
- 15: Dele af lille forrådskar.
- 16: Dele af lille forrådskar.
- 17: Dele af stort forrådskar.
- 18: Dele af tohanket krukke. Bevaret højde ca. 23,0 cm, randdiameter 17,3 cm.
- 19: Dele af stort forrådskar.
- 20: Dele af lille forrådskar.
- 21: Dele af lille forrådskar.
- 22: Bundparti af lille forrådskar med sekundær gennemboring.
- 23: Bundparti af stort forrådskar.
- 24: Bundparti af stort forrådskar.
- 25: Bundparti af lille forrådskar.
- 26: Bundparti af stort forrådskar.
- 27: Bundparti af stort forrådskar.

Fig. 13. Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra syd.

Fig. 14. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 tømt, set fra nordøst.

Fig. 15. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 tømt, set fra nordøst.

Fig. 16. Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra vest.

- 28: Bundparti af stort forrådskar.
- 29: Bundparti af lille forrådskar.
- 30: Bundparti af lille forrådskar.
- 31: Bundparti af lille forrådskar.
- 32: Bundparti af stort forrådskar.
- 33: Bundparti af stort forrådskar.
- 34: Bundparti af stort forrådskar.
- 35: Dele af stort forrådskar
- 36: Randskår fra et lille fad.
- 37: Ornamenteret randskår fra et stort fad.
- 38: Skår. (Hører til kar 51).
- 39: Randskår fra et lille fad.

Fig. 17. Stenpakningen i bunden af ovnkammeret i pottemagerovnen SIM 288/1988-28 afrenset, set fra sydvest.

- 40: Skår fra et lille fad.
- 41: Skår fra et lille fad med hank.
- 42: Skår fra et lille fad med hank.
- 43: Skår fra et lille fad.
- 44: Skår fra et lille fad.
- 45: Skår fra et lille fad.
- 46: Skår fra et lille fad.
- 47: Lille fad. Højde 8,3 cm, randdiameter 21,2 cm.
- 48: Ornamenteret skår med indlagt kridt i mønsteret.
- 49: Hankekar. Højde 10,0 cm, randdiameter 13,0 cm.
- 50: Hankekop. Højde 7,7 cm.
- 51 Dele af finere krukke. Højde 10,4 cm.

Fig. 18. Eksempler på keramik fra udgravningen SIM 288/1988 Troldbjerg.

Fig. 19. Eksempler på keramik fra udgravningen SIM 288/1988 Troldbjerg.

Grube SIM 288/1988 - 29:

Efter afrømning af muldlaget fremtrådte gruben som et uregelmæssigt ovalt, ca. 3,15 x 1,5 m stort fyldskifte med stærkt omlejret, gråbrun/rødbrun fyld med lerkarskår, trækulspartikler og mange små klumper af opløst, rødbrændt ler. Niv. 243/.

Originaltegning 3-4.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom i alt 1,3 kg lerkarskår, der ikke er forsøgt sat sammen.

Gruben er identisk med en grube, der blev påtruffet af gdr. Ole Jørgensen den 12. maj 1979, da han fjernede en stor sten på stedet i forbindelse med tilsåning af marken – se fundanmeldelsen SIM j. nr. 145/1979. Fundet blev besigtiget af Silkeborg Museum samme dag, men på grund af tidspres, var det ikke muligt at foretage en egentlig udgravning af gruben inden tilsåningen. Ved besigtigelsen blev fundstedet derfor kun indmålt, hvorefter gruben blev tildækket.

Efter efterårspløjningen i 1979 foretog Silkeborg Museum en mindre undersøgelse af pløjelaget over gruben, hvorved der fremkom en stor opløjet skubbekværn, flere knusesten samt talrige lerkarskår fra flere forskellige lerkar fra førromersk jernalders periode I – se rapporten SIM j. nr. 145/1979.

Grube SIM 288/1988 - 30:

Cirkulær grube med en diameter på 0,5 m, med en fyld bestående af mørkt brunt/gråbrunt, sandblandet ler. Ikke undersøgt.

Originaltegning 3-4.

Grube SIM 288/1988 - 31:

Cirkulær grube med en diameter på 1,65 m, med en fyld bestående af mørkt brunt/gråbrunt, sandblandet ler. Niv. 189/272.

Originaltegning 3-5.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom i alt 4,0 kg lerkarskår, der ikke er forsøgt sat sammen. Desuden fremkom 1 stk. knusesten og 1 stk. fragment af en kværnsten.

Grubekompleks SIM 288/1988 - 34:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, fixpunkt 194.

Efter afrensning af feltfladen fremtrådte fyldskifte 34 som et aflangt, meget uregelmæssigt ca. 7,5 x 5,0 m stort fyldskifte med en fyld bestående af mørkt brunt/gråbrunt, sandblandet ler med partier af rødbrændt ler. Mod syd fandtes fyldskiftets top omkring niv. 212, mod øst omkring niv. 240 og mod vest omkring niv. 280.

Ved tømningen opløste gruben sig i flere tætliggende nedgravninger – med to sammenhængende gruber mod sydøst - SIM 288/1988 - 34a der rummede en formodet pottemagerovn, og tre tætliggende og delvist sammenhængende gruber mod nordvest - SIM 288/1988 - 34b, antagelig materialegruber, hvor man har udnyttet den gode lerjord på stedet.

Originaltegning 3-4.

Pottemagerovn/grube SIM 288/198 - 34a:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, fixpunkt 194, Detailplan af ovnanlæg 34a i målestok 1:20, fixpunkt 006, Fig. 20.

Den sydøstlige del af grubekomplekset - SIM 288/1988 - 34a fremtrådte efter afrensning af feltfladen som en omtrent 8-talsformet udposning med en længde på ca. 4,3 m i nord – syd. Den sydlige del af fyldskiftet var ca. 2,1 meter bredt og den nordlige del ca. 2,4 m bredt. På det smalleste sted var det 8-talsformede fyldskifte omkring 1,3 m.

Ved tømningen viste det 8-talsformede fyldskifte 34a sig at dække over to sammenhængende gruber med længderetning omtrent N – S. Grubernes sider var jævnt rundede ned mod bunden, hvor gruben smalnede ind, så den sydlige grube kun var ca. 1,76 m lang ved bunden omkring 66 cm under feltfladen. Den nordlige grube smalnede tilsvarende ind og var ca. 1,65 m lang ved bunden, omkring 119 cm under feltfladen.

Omtrent hvor gruben var smallest, ind mod den tilstødende nedgravning 34b mod vest, fandtes et ca. 8-10 cm tykt lag af rødbrændt ler, der lå oven på et sammenhængende lag af lerkarskår. Det rødbrændte lerlag var muligvis kappen over en pottemagerovn, der har været anlagt i den sydlige grube, men på grund af en misforståelse blev anlægget ikke snittet som planlagt. Da en del af anlægget desuden blev forstyrret og ødelagt af besøgende udenfor arbejdstid, er det desværre ikke muligt at give en fyldestgørende beskrivelse af anlægget i detaljer. Der synes dog at være tale om et ovnanlæg af samme karakter som den nærliggende, formodede pottemagerovn SIM 288/1988 - 28.

Fig. 20. Pottemagerovnen SIM 228/1988- 34a, set fra nord.

Ved harpning af fylden i de to sammenhængende gruber i anlæg 34a fremkom i alt ca. 126,0 kg lerkarskår. Kun en mindre del af skårene er forsøgt sat sammen, men materiale omfatter dele af mange forskellige karformer, bl.a. store og små forrådskar samt div. skåle og små fade, der daterer anlægget til tidlig førromersk jernalder. Desuden fremkom i alt 9 knusesten samt et fragment af en løber til en skubbekværn.

Materialegrube SIM 288/1988 - 34b:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, fixpunkt 194.

Den vestlige del af fyldskiftet/grubekomplekset – 34b var temmelig uregelmæssigt både i fladen og i bunden. Ved harpning af fylden fra materialegrube 34b fremkom i alt 17,0 kg lerkarskår. En mindre del af keramikmaterialet er sat sammen og omfatter bl.a:

1: Bundparti af et lerkar med sekundært hul i bunden. Højde ca. 9,0 cm, diameter ca. 17,2 cm.

- 2: Skår af et stort fad med ornamenteret rand.
- 3: Randskår af et lille forrådskar.
- 4: Krukke. Højde 16,1 cm, randdiameter 11,4 cm.
- 5: Tohanket krukke. Højde 24,0 cm, randdiameter 17,2 cm.
- 6: Lille forrådskar. Højde 21,8 cm, randdiameter 15,1 cm.
- 7: Dele af en lille hankekop.
- 8: Bundparti af et lille lerkar.
- 9: Skår.
- 10: Skårflage.
- 11: Dele af et lille fad.
- 12: Skår fra et lille fad.
- 13: Skår fra et lille fad.
- 14: Bundparti af et lille forråds-krukke.
- 15: Skår.
- 16: Bundskår.
- 17: Bundskår.
- 18: Randskår fra et lille fad.
- 19: Bundparti af et lille forrådskar.
- 20: Lille fad med sekundær gennemboring. Højde 6,0 cm.
- 21: Skårflage.
- 22: Bundparti af et lille forrådskar.

Grube SIM 288/1988 – 35:

Cirkulær grube med en del trækulsstykker. Diameter 1,0 x 0,95 m. Niv. 170/177.
Originaltegning 3-5.

Grube SIM 288/1988 – 37:

Uregelmæssig aflang grube med en fyld bestående af mørkt brunt/gråbrunt, sandblandet ler. Kun delvis afdækket. Diameter ca. 2,25 x 2,0 m. Niv. 191/220.

Originaltegning 3-6.

Grube SIM 288/1988 – 38:

Oval grube med en fyld bestående af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter ca. 0,8 x 0,45 m.

Grube SIM 288/1988 – 41:

Uregelmæssig cirkulær grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter 2,35 x 2,15 m. Niv. 340/365.

Originaltegning 3-6.

Grube SIM 288/1988 – 42:

Oval grube med en fyld bestående af gråbrunt, sandblandet ler. Diameter ca. 0,55 x 0,35 m.

Originaltegning 3-6.

Ovnanlæg med foranliggende arbejdsgrube SIM 288/1988 – 43:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, fixpunkt 194, Detailplan af ovnanlæg 43 i målestok 1:20, fixpunkt 194, Fig. 21 og 22.

Efter muldjorden var fjernet og feltfladen afrenset fremtrådte den nordlige del af ovnanlægget som et omtrent cirkulært ca. 0,9 x 1,1 m stort område med gul- og rødbrændt ler, der opfattes som bunden af et stærkt nedpløjet ovnanlæg. Ovnkammeret bestod yderst af en 10 – 20 cm bred stribe af gult ler, spættet med gråligt sand og rødbrændt ler. I sydøstsiden fandtes desuden flere ca. 10 cm store sten. Det centrale ca. 60 – 80 cm store område bestod af kompakt, rødbrændt ler med top/bundniveau 315/338.

Op til ovnkammerets sydvestside fandtes et ca. 2,0 m bredt og 2,2 meter langt, vifteformet område, der opfattes som en arbejdsgrube foran ovnens indfyring med bund omkring niv. /378. Fylden i det vifteformede område bestod af gråbrunt, humøst, let leret sand med spredte trækulspartikler og små klumper af rødbrændt ler. På overgangen mellem ovnkammeret og arbejdsgruben fandtes en ca. 10 – 15 cm bred stribe af sortbrunt, trækulsholdigt, humøst sand.

Originaltegning 3-6.

Ovnanlægget har stor lighed med jernudvindingsovne med foranliggende arbejdsgrube, men mangler den stensatte åbning, som er karakteristisk for de tidlige jernudvindingsovne af ”Skovmarkstype”, der er den jyske variant af den nedgravede type jernudvindingsovne med foranliggende arbejdsgrube.

Der fremkom ingen slaggerester eller ristet myremalm i forbindelse med ovnanlægget, selvom fylden fra arbejdsgruben og jordlaget foran ovnanlæg blev harpet.

Fig. 21. Ovnanlæg SIM 288/1988 - 43 afrenset, set fra sydvest.

Fig. 22. Udgravningssituation. Ovnanlæg 43 afrenset i forgrunden og ovnanlæg44/45 under indmåling i baggrunden, set fra nordvest.

Ved harpning af fylden i gruben foran ovnanlæg 43 fremkom i alt 206 gram lerkarskår bl.a. 2 randskår fra tidlig førromersk jernalder. Skårene kan dog have ligget i muldlaget inden ovnen blev opført på stedet, og behøver ikke at have sammenhæng med ovnanlægget.

Ovnanlæg med foranliggende arbejdsgrube SIM 288/1988 - 44/45:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, fixpunkt 194, Detailplan af ovnanlæg 44/45 i målestok 1:20, fixpunkt 194, Fig. 22 og 23.

Efter muldjorden var fjernet og feltfladen afrenset fremtrådte den sydøstlige del af ovnanlægget (Anlæg 45) som et omtrent cirkulært, ca. 1,1 m stort område med gul- og rødbrændt ler, der ligesom anlæg 43 opfattes som bunden af et stærkt nedpløjet ovnanlæg. Ovnkammeret bestod yderst af en ca. 30 cm bred bræmme af kompakt, rødbrændt ler med mindre partier af gult ler med top/bundniveau 368/412. Den centrale ca. 35 – 40 cm store del af ovnbunden var uden ler og bestod af homogent brunligt, humøst sand med små klumper af rødbrændt ler, tildels kantet langs indersiden af ca. 10 cm store sten. I nordvestsiden af den rødbrændte lerbræmme fandtes en ca. 40 cm lang og 15 cm bred pakning af tilsvarende, ca. 10 cm store sten.

Op til stenpakningen i ovnens nordvestside fandtes et ca. 0,5 meter bredt og ca. 0,9 meter langt, vifteformet område (44), der opfattes som en arbejdsgrube foran ovnens indfyring. Fylden i det vifteformede område bestod af gråt/gråbrunt, spættet, humøst sand med spredte trækulspartikler, spættet med gult undergrundssand og ler. Laget var 5-10 cm tykt – tykkest ind mod den rødbrændte ovnside.

Originaltegning 3-6.

Fig. 23. Ovnanlæg 44/45 afrenset, set fra nordvest.

Også dette ovnanlæg har stor lighed med jernudvindingsovne med foranliggende arbejdsgrube, men mangler – ligesom ovnanlægget nr. 43, den stensatte åbning, der er karakteristisk for de tidlige jernudvindingsovne af ”Skovmarkstype”. Selvom fylden fra arbejdsgruben og jordlaget foran ovnanlæg blev harpet, fremkom der heller ikke slaggerester eller ristet myremalm i forbindelse med dette anlæg. Der fandtes ingen daterende genstande i forbindelse med selve ovnen, men ca. 30 cm bag ovnen mod øst, fandtes en lille grube (Anlæg SIM 288/1988 - 46), der var opfyldt med i alt 3,5 kg små stykker af slagge og ristet myremalm.

Grube SIM 288/1988 - 46:

Oval, ca. 0,95 x 0,65 m stor grube med en fyld af brunlig, sandblandet ler med et stort indhold af små stykker myremalm og slagge fra jernudvinding.
Originaltegning 3-6.

Fylden i gruben blev hjemtaget til museet, hvor der ved vandsoldning fremkom i alt 3,5 kg små stykker af slagge og myremalm. Myremalmen er tilsyneladende blevet ristet, da en del af de små malmstykker er magnetiske. Gruben fremkom kun ca. 30 cm bag ovnanlægget SIM 288/1988 - 44/45.

Område med nedskredet fyld SIM 288/1988 – 47:

Område med nedskredet fyld fra bakken. Der fandtes spredte skår i den øverste del af fylden.
Originaltegning 3-7.

Grube SIM 288/1988 - 48:

Omtrent cirkulær grube med en diameter på ca. 2,2 – 2,0 m og med en fyld bestående af mørkt brunt/gråbrunt, sandblandet ler. Niv. 224/.
Originaltegning 3-7.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom i alt 1,1 kg lerkarskår, der ikke er forsøgt sat sammen.

Grube SIM 288/1988 - 49:

Omtrent cirkulær grube med en diameter på ca. 2,45 x 2,55 m og med en fyld bestående af mørkt brunt/gråbrunt, sandblandet ler. Niv. 195/
Originaltegning 3-7.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom 1 stk. knusesten samt i alt 1,25 kg lerkarskår, der ikke er forsøgt sat sammen.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 49-1:

Cirkulær kogestensgrube. Diameter 0,40 m. Ikke undersøgt.
Originaltegning 3-4.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 49-2:

Cirkulær kogestensgrube. Diameter 0,40 m. Ikke undersøgt.
Originaltegning 3-4.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 50:

Cirkulær kogestensgrube. Diameter 0,80 m. Ikke undersøgt.
Originaltegning 3-8.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 51:

Cirkulær kogestensgrube. Diameter 0,65 m. Ikke undersøgt.
Originaltegning 3-8.

Grube SIM 288/1988 – 52:

Jævnt afrundet grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Gruben blev kun afdækket delvist.
Største diameter var ca. 3,7 m.
Originaltegning 3-9.

Ved harpning af fylden fra gruben fremkom i alt 4,5 kg lerkarskår samt 2 stk. knusesten.
Keramikmaterialet omfatter:

1: Skår af lille forrådskaar. Højde ca. 22,5 cm.

2: Skår af lille kop.

Grube SIM 288/1988 – 53:

Jævnt afrundet grube med en fyld af gråbrunt, sandblandet ler. Gruben blev kun afdækket delvist.
Største diameter var ca. 2,1 m.
Originaltegning 3-9.

Anlæg, oldsager og datering fra delområde 500/500 med førromerske huse, gruber og en senneolitisk hustomt:

Lokaliteten er sammen med anlæggene i det nærliggende delområde 700/700 registreret som sb. nr. 60 Skannerup s.

Delområdet 500/500 med førromerske huse og en senneolitisk hustomt var beliggende omkring toppen af et højtliggende, gruset bakkedrag ved Troldbjerg, syd for Gjærn. Mod vest, syd og øst falder terrænet jævnt nogle få meter, hvorimod det mod nord falder brat ned mod Gjærn Å-dalen, der gennemstrømmes af Gjærn Å omkring 22 meter over havet (Fig. 2).

Ved prøvegravningen i september 1988 anlagdes en række 1,5 eller 1,8 m brede søgegrøfter i varierende længde hen over hele bakkedraget. Da der herved fremkom udbredte anlægsspor i området, blev muldlaget i delområde 500/500 afgrømt i et felt på godt 3.000 m².

I de anlagte søgegrøfter og udgravningsfelter i delområde 500/500 fremkom i alt 807 større eller mindre fyldskifter – fra stolpehuller og kulturlag der har indgået i de fem huse Hus I – V og i Hegn

VI, til en række større eller mindre gruber. Udgravningsfeltet med delområde 500/500 omfatter anlægsnumrene SIM 288/1988 nr. 268 - 1075 – jf. Fig. 4 og 24.

Felter og anlæg i delområde 500/500 blev indmålt i et målesystem med skæringspunktet 500/500 i punkt 10008 - jf. afsnittet om målesystemet. Felter og anlæg ses på oversigtsplanerne 5-1 – 5-23 i målestok 1:50.

Ved nivellering af anlæggene på oversigtsplanerne 5-1 – 5-23 benyttedes en lokal opstilling, hvor toppen af træstokken i punkt 10008 blev benyttet som fixpunkt, med toppen af stokken i niv. 109.

Ved udgravningen blev næsten alle anlæg snittet og tømt, og den opgravede fyld fra udvalgte anlæg blev harpet. Kun udvalgte anlæg blev beskrevet nærmere. Ved undersøgelsen kunne det konstateres, at anlæggene på toppen af bakkedraget var stærkt nedslidte p.g.a. dyrkning og sandflugt. En del af det afblæste sand fandtes bl.a. som sandflugtslag på arealerne øst for Amerikavej.

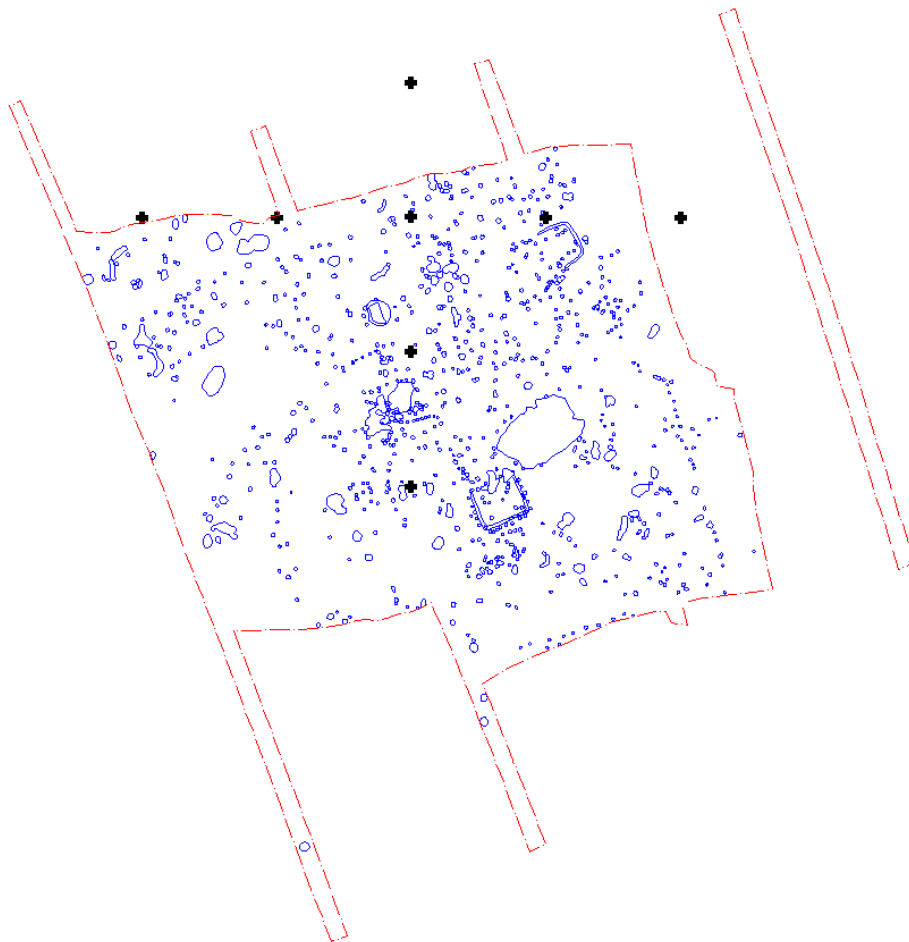

Fig. 24. Oversigtsplan over området omkring pos. 500/500 med den førromerske jernalderbebyggelse og den senneolitiske hustomt, sb.nr. 60 Skannerup s.

Grube SIM 288/1988 – 268:

Cirkulær, ca. 0,95 x 0,55 m stor grube.
Herfra stammer 1 stk. bundskår af jernalders karakter.
Originaltegning 5-17.

Forsænket gulvlag i senneolitisk hus SIM 288/1988 – 269:

Se nedenfor under hustomt V.
Herfra stammer i alt 7 stk. lerkarskår, heraf 6 uornamenterede sideskår og 1 bundskår, der alle er groft magrede med knust granit.
Originaltegning 5-12.

Grube/stolpehul SIM 288/1988 – 270:

Let oval, ca. 0,4 x 0,25 m i diameter.
Herfra stammer 4 stk. uornamenterede sideskår af jernalders karakter.
Originaltegning 5-3.

Stolpehul SIM 288/1988 – 271:

Cirkulært stolpehul, tagbærende i hus I. Ca. 0,35 m i diameter.
Herfra stammer i alt 4 stk. uornamenterede sideskår af jernalders karakter.
Originaltegning 5-7.

Stolpehul/grube SIM 288/1988 – 272:

Cirkulært stolpehul, ca. 0,4 m i diameter.
Herfra stammer 1 stk. skår af et fad fra førromersk jernalders per I.
Originaltegning 5-18.

Grube SIM 288/1988 – 273:

Aflang, ca. 2,75 x 0,6 m stor grube.
Herfra stammer et stk. uornamenteret sideskår af jernalders karakter.
Originaltegning 5-18.

Grube SIM 288/1988 – 274:

Omtrent 8-talsformet, ca. 1,0 x 0,65 m stor grube.
Herfra stammer enkelte klumper af rødbrændt ler.
Originaltegning 5-18.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 275:

Cirkulær. Diameter 0,85 m.
Herfra stammer 14 stk. lerkarskår af jernalders karakter, heraf 6 uornamenterede sideskår, 4 randskår, 3 fragmenter af hanke samt 1 skår med en ringknop.
Originaltegning 5-5.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 276:

Cirkulær. Diameter 0,85 m.

Herfra stammer 102 stk. lerkarskår af jernalders karakter, heraf 86 uornamenterede sideskår, 9 randskår, 3 bundskår samt 3 skår med ringknopper.

Originaltegning 5-10.

Grube SIM 288/1988 – 277:

Aflang, ca. 3,25 x 1,95 m stor grube.

Herfra stammer et stk. randskår fra tidlig førromersk jernalder.

Originaltegning 5-10.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 278:

Diameter 1,25 x 1,15 m.

Originaltegning 5-6.

Rodvælter SIM 288/1988 – 279:

Cirkulær. Diameter 3,0 x 2,5 m.

Originaltegning 5-6.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 280:

Cirkulær. Diameter 1,5 x 1,0 m.

Originaltegning 5-7.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 281:

Cirkulær. Diameter 0,75 x 1,0 m.

Originaltegning 5-7.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 282:

Cirkulær. Diameter 1,0 x 1,0 m.

Originaltegning 5-7.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 283:

Cirkulær. Diameter 0,8 x 0,9 m.

Originaltegning 5-15.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 284:

Cirkulær. Diameter 0,7 m.

Originaltegning 5-15.

Treskibet langhus med væggrøft SIM 288/1988 Hus I:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, Fig. 25 og 26.

Originaltegning 5-7.

Type: 3-skibet langhus med væggrøft.

Datering: Førromersk jernalders periode I.

Størrelse: Udvendig længde ca. 9,5 m, udvendig bredde ca. 5,0 m.

Orientering: Øst-vest.

Anlægsnumre: Væggrøften i husets østende: nr. 292.

Tagbærende stolper: nr. 271, 285, 286, 287, 288, 289, 290 og 291.

Vægstolper: nr. 293 – 298 i nordvæggen, hvor nr. 294 evt. har været en dørstolpe.

Stolperne nr. 299 og 300 har muligvis været dørstolper mod syd. Stolperne nr. 301 og 302 kan have været vægstolper i vestgavlen.

Beliggenhed: I udgravningsfeltets nordøstlige del.

Jordbundsforhold: Gulligt til gulbrunt gruset sand.

Undersøgelser: Størstedelen af anlæggene blev snittet og tømt.

Forstyrrelser: Ingen.

Fund: Eneste fund i huset stammer fra det nordvestligste tagbærende stolpehul – nr. 271, hvor der fremkom i alt 4 stk. uornamenterede sideskår af jernalders karakter.

Bemærkninger: Huset var bevaret med væggrøft i østenden, enkelte vægstolper samt 4 sæt tagbærende stolpehuller.

Væggrøften var ca. 30 – 35 cm bred og omkring 10 cm dyb. Fylden i væggrøften bestod af grålig/lys grålig sand.

Fig. 25. Hustomt I markeret med skum, set fra øst.

De tagbærende stolpehuller stod med en indbyrdes afstand mellem stolperne i de enkelte sæt - målt fra midte til midte - på ca. 3,0 m, 3,0 m, 3,0 m og 2,5 m i de enkelte sæt (fra vest mod øst), og med en afstand på omkring 2,5 m mellem sættene. Deres diameter var omkring 35 cm, og dybden varierede mellem 16 og 34 cm, dybest i den sydlige række af tagbærende stolper.

Fylden i de tagbærende stolpehuller bestod af mørk grålig/gråsort sand med spredte trækulspartikler.

Vægstolpehullernes diameter var omkring 25 – 30 cm, og dybden omkring 10 – 12 cm. Fylden i vægstolperne bestod af grålig/lys grålig sand.

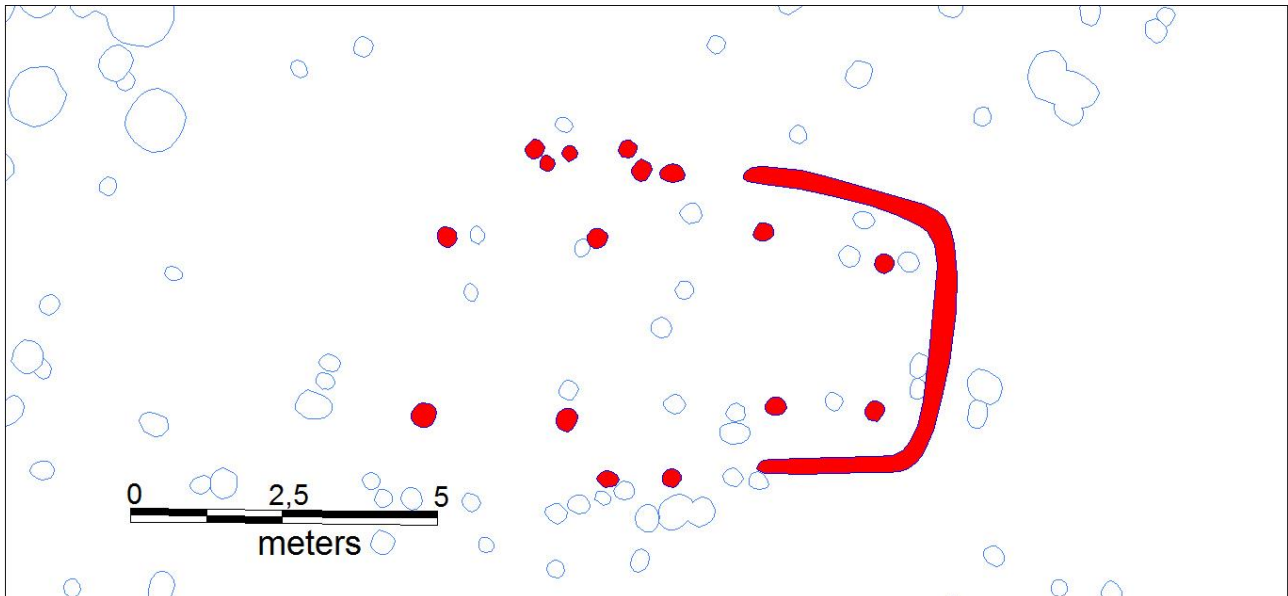

Fig. 26. Udtægning af Hustomt I.

Treskibet langhus SIM 288/1988 Hus II:
Oversigtsplanen, målestok 1:50, Fig. 27.

Originaltegning: 5-7 og 5-12.

Type: 3-skibet langhus.

Datering: Førromersk jernalders periode I.

Størrelse: Udvendig længde anslået til ca. 9,75 m (ved samme afstand fra de tagbærende stolper til vægstolper som i hus I, udvendig bredde anslået til ca. 5,0 m.

Orientering: Øst-vest.

Anlægsnumre: Tagbærende stolper: nr. 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309 og 310.

Vægstolper: evt. nr. 311, 312, 313, 314, 315 og 316 kan evt. være vægstolper i nordvæggen, med 313 og 314 som mulige dørstolper mod nord.

Beliggenhed: Syd for hus I, i udgravningsfeltets nordøstlige del.

Jordbundsforhold: Gulligt til gulbrunt gruset sand.

Undersøgelser: Størstedelen af anlæggene blev snittet og tømt.

Forstyrrelser: Ingen.

Fund: Ingen.

Bemærkninger: Huset var kun bevaret med 4 sæt tagbærende stolpehuller og enkelte vægstolper.

De tagbærende stolpehuller stod med en indbyrdes afstand mellem stolperne i de enkelte sæt - målt fra midte til midte - på ca. 2,75 m, 2,75 m, 3,0 m og 2,75 m i de enkelte sæt fra vest mod øst, og med en afstand på omkring 2,25 m, 2,25 m og 2,5 m mellem sættene (fra vest mod øst). Deres diameter var omkring 35 cm, og dybden varierede mellem 13 og 32 cm.

Fylden i de tagbærende stolpehuller bestod af mørk grålig/gråsort sand med spredte trækulspartikler.

Vægstolpehullernes diameter var omkring 35 – 40 cm, og fylden i vægstolpehullerne bestod af grålig/lys grålig sand.

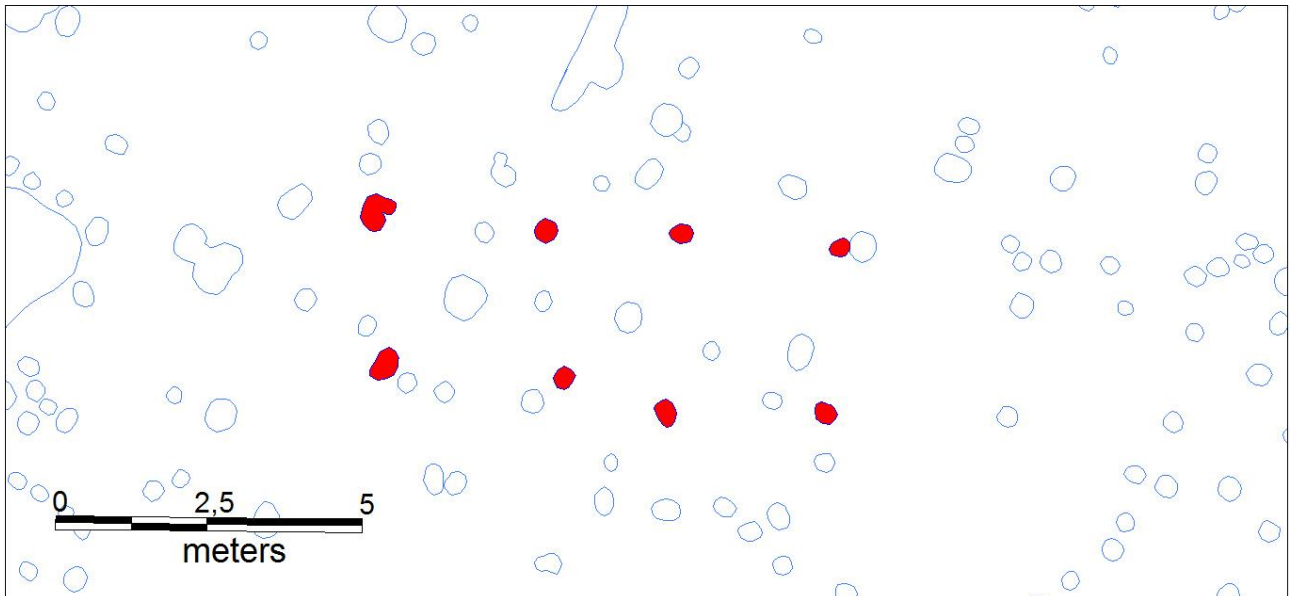

Fig. 27. Udtægning af Hustomt II.

Treskibet langhus SIM 288/1988 Hus III:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, Fig. 28.

Originaltegning: 5-5.

Type: 3-skibet langhus.

Datering: Førromersk jernalders periode I.

Størrelse: Ved samme afstand mellem de tagbærende stolper og vægstolperne som i hus I anslås husets udvendig længde til ca. 10,5 m og den udvendig bredde til ca. 4,75 m.

Orientering: Øst-vest.

Anlægsnumre: Tagbærende stolper: nr. 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325 og 326.

Ingen bevarede vægstolper.

Beliggenhed: I udgravningsfeltets nordvestlige del.

Jordbundsforhold: Gulligt til gulbrunt gruset sand.

Undersøgelser: Alle anlæggene blev snittet og tømt.

Forstyrrelser: Ingen.

Fund: Ingen.

Bemærkninger: Huset var kun bevaret med 4, evt. 5 sæt tagbærende stolpehuller, der stod med nogenlunde regelmæssig afstand. Det er usikkert om der indgår fire eller fem sæt i bygningen.

Der kunne ikke påvises vægstolper.

De tagbærende stolpehuller stod med en indbyrdes afstand mellem stolperne i de enkelte sæt - målt fra midte til midte - på ca. 2,5 m, 2,5 m, 2,75 m og 2,5 m i de enkelte sæt (fra vest mod øst), og med en afstand på omkring 2,0 m, 1,75 m, 2,5 m og 1,75 m mellem sættene (fra vest mod øst). Deres diameter var omkring 35-45 cm, og dybden varierede mellem 8 og 30 cm.

Fylden i de tagbærende stolpehuller bestod af grålig, sandet humøs fyld med svage spor af stolpeaftryk, bortset fra de to vestligste og det nordøstlige. Her er fylden lys grå/gråbrun og lettere sandet.

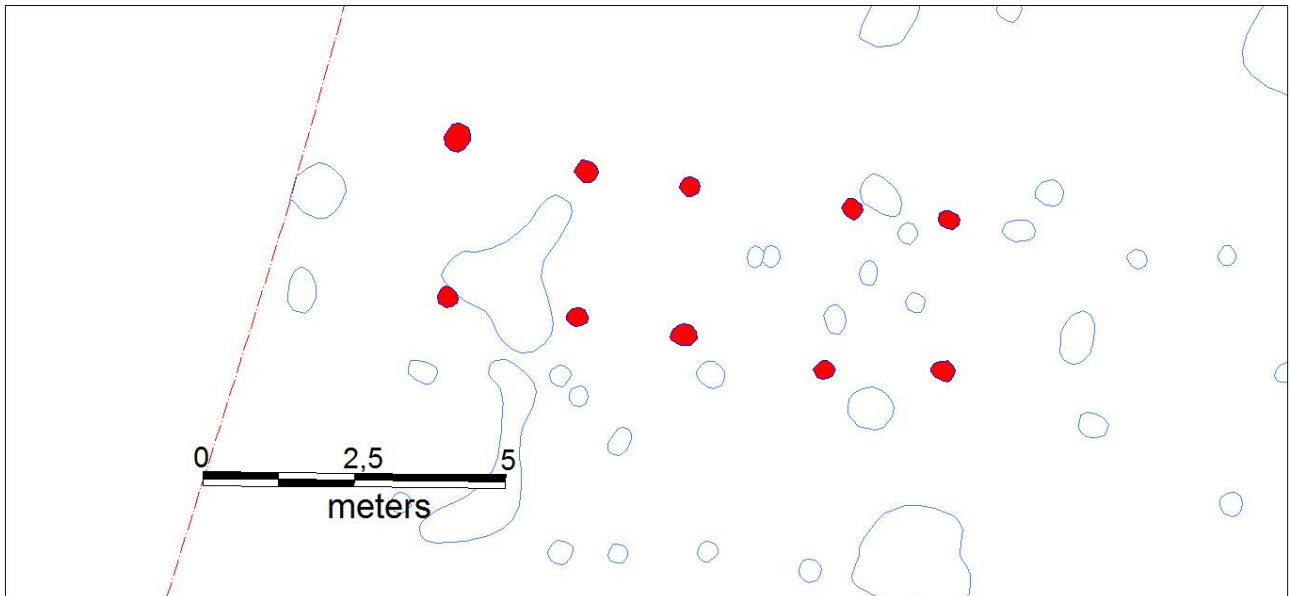

Fig. 28. Udtegning af Hustomt III.

Treskibet langhus med væggrøft SIM 288/1988 Hus IV:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, Fig. 29 og 30.

Originaltegning 5-12 og 5-17.

Type: 3-skibet langhus med væggrøft.

Datering: Førromersk jernalders periode I.

Størrelse: Udvendig længde anslået til ca. 10,5 m, udvendig bredde ca. 5,5 m.

Orientering: Nord – syd.

Anlægsnumre: Væggrøften i husets sydende: nr. 330.

Tagbærende stolper: nr. 327, 328, 329 og 330. Desuden kan nogle af stolpehullerne nr. 373, 374, 378, 358, 359, 370, 369 og 388 evt. have rummet tagbærende stolper, selvom de ikke står så symmetriske som de tagbærende stolper i husets sydende.

Udvendige vægstolper langs væggrøften : nr. 331-347. Nr. 348-353 og 360 kan have udgjort udvendige vægstolper i husets nordlige halvdel. I vestsiden kan stolpehullerne nr. 354, 355 og 356 evt. have indgået som dørstolper/indgangsparti.

Beliggenhed: Centralt i udgravningsfeltet..

Jordbundsforhold: Gulligt til gulbrunt gruset sand.

Undersøgelser: Størstedelen af anlæggene blev snittet og tømt.

Forstyrrelser: Østvæggen er delvist forstyrret af grube nr. 390. Den sydlige del af det førromerske hus IV overlæjrer den vestlige del af det senneolitiske hus V. Da fylden i stolpehullerne i de to bygninger var forholdsvis ens, var det for flere stolpehullers vedkommende ikke muligt med sikkerhed at afgøre, om stolpehullerne hørte til den ene eller den anden bygning.

Fund: Ingen.

Bemærkninger: Huset var ganske usædvanligt orienteret nord – syd, og bevaret med væggrøft, dvendige stolper og fire sikre tagbærende stolper i husets sydende, samt en del udvendige stolper og forskellige, mulige tagbærende stolper i husets nordende. Tre stolper har muligvis indgået i et dørparti mod vest.

Væggrøften nr. 330 var ca. 30-35 cm bred og omkring 10 cm dyb. Fylden i væggrøften bestod af grålig/lys grålig sand, med spor efter stolper. De udvendige vægstolper langs væggrøften havde en diameter på omkring 25-30 cm og var omkring 10 cm dybe, med en fyld bestående af gråligt/lys gråligt sand med trækulspartikler.

De tagbærende stolpehuller stod med en indbyrdes afstand mellem stolperne i de enkelte sæt - målt fra midte til midte - på ca. 3,0 m i de enkelte sæt og med en afstand mellem sættene på omkring 2,5 m. Deres diameter var omkring 40 cm, og dybden varierede mellem 30 og 41 cm.

Fylden i de tagbærende stolpehuller bestod af gråsort sand med spredte trækulspartikler.

I den nordlige del af bygningen fandtes en del stolpehuller, der ud fra deres beliggenhed kunne have indgået i både hus IV og hus V.

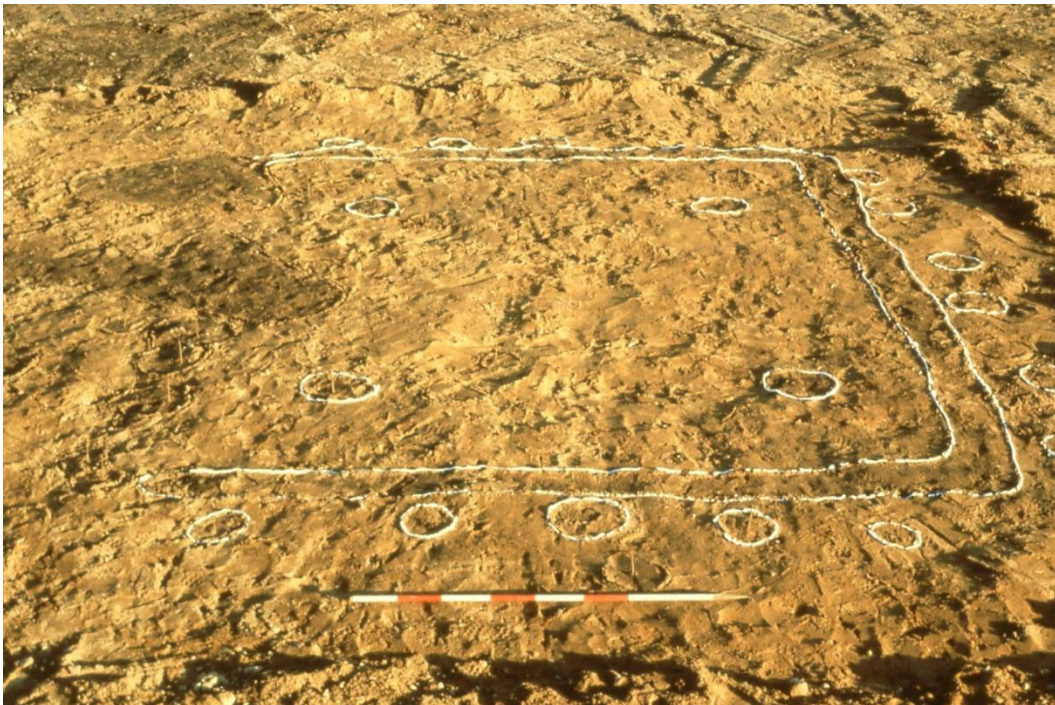

Fig. 29. Den sydlige del af hustomt IV markeret med skum, set fra vest.

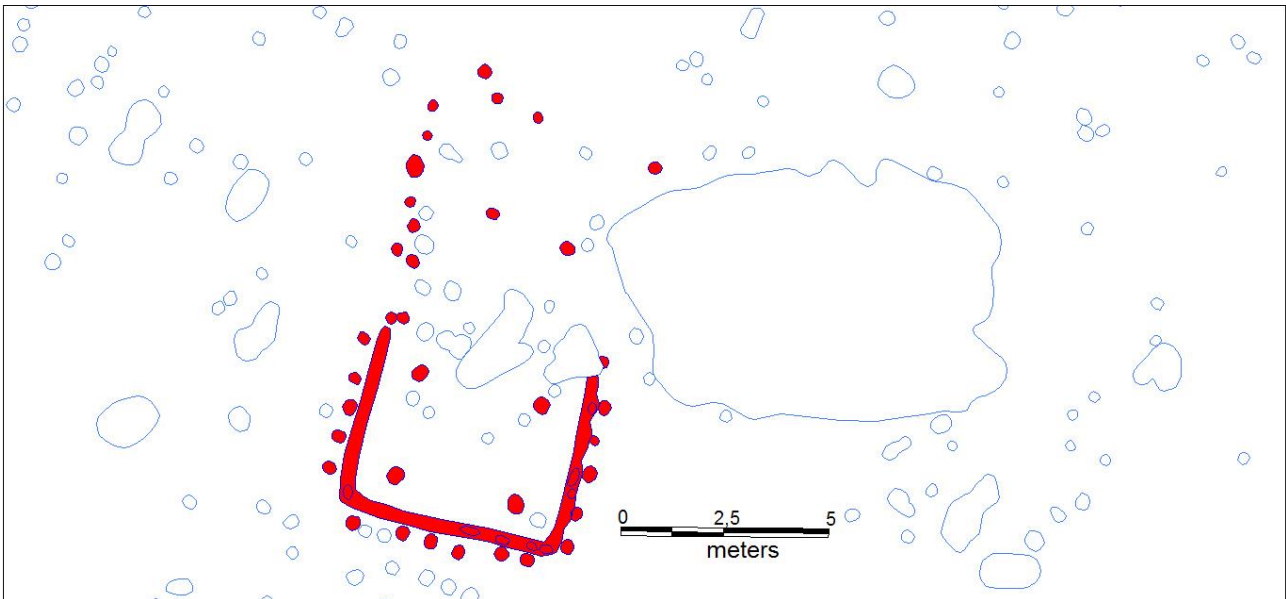

Fig. 30. Udtægning af Hustomt IV.

Toskibet langhus med neddybet gulv SIM 288/1988 Hus V:
Oversigtsplanen, målestok 1:50, Fig. 31 og 32.

Originaltegning: 5-12 og 5-17.

Type: 2-skibet langhus med neddybet gulv.

Datering: Senneolitikum.

Størrelse: Det neddybede gulvlag nr. 269 var ca. 9,15 m langt og ca. 6,0 m bredt, men stolpehuller langs gulvlagets kant antyder, at selve bygningen antagelig har været mindst 14,0 m lang og ca. 6,5 m bred.

Orientering: Nordøst – sydvest.

Anlægsnumre: Det neddybede gulvlag : nr. 269.

Tagbærende stolper: evt. nr. 358.

Vægstolper i bygningens nordside: evt. nr. 373, 359, 360, 361, 362, 363 og 364.

Vægstolper i bygningens sydside: evt. nr. 365, 366, 385, 384 og 383.

Vægstolper i bygningens sydvestgavl: evt. nær gulvlagets vestkant: nr. 367, 368, 369, 370 eller ca. 5 meter længere mod vest : nr. 382, 380, 375, 378, 377 og 376.

Beliggenhed: Centralt i udgravningsfeltet.

Jordbundsforhold: Gulligt til gulbrunt gruset sand.

Undersøgelser: Størstedelen af anlæggene blev snittet og tømt.

Forstyrrelser: Mod vest overlejreredes det senneolitiske hus V af det førromerske hus IV. Da fylden i stolpehullerne i de to bygninger var forholdsvis ens, var det for flere stolpehullers vedkommende ikke muligt med sikkerhed at afgøre, om stolpehullerne hørte til den ene eller den anden bygning.

Fund: Fundene fra bygningen udgøres af i alt 7 stk. lerkarskår fra det forsænkede gulvlag nr. 269, heraf 6 uornamenterede sideskår og 1 bundskår, der alle er groft magrede med knust granit.

Skårene dateres til senneolitisk tid. Der fandtes hverken forarbejdet flint i gulvlaget eller andre dele af bygningen.

Bemærkninger: Huset blev påvist omtrent midt i feltet, hvor det neddybede gulvlag fremtrådte som et ca. 9,15 x 6,0 m store fyldskifte med let uregelmæssige kanter. Gulvlaget var opfyldt af et sortbrunt, sandet kulturlag med spredte trækulspartikler og i alt 7 stk. lerkarskår, men der fremkom ikke forarbejdet flint i fylden. Laget var tyndest ved kanterne og med jævnt tiltagende dybde ind mod midten, hvor laget var op til 33 cm dybt.

Fyldskiftet var omgivet af en del stolpehuller, hvoraf det ca. 40 cm store og 12 cm dybe stolpehul nr. 358, der lå i huset midterlinie ca. 5 meter sydvest for gulvlaget, kan have rummet en tagbærende stolpe i husets vestende.

Langs fyldskiftets langsider og ved sydvestenden fandtes flere ca. 30-40 cm store og 11-22 cm dybe stolpehuller, med en fyld af gråligt sand. Stolpehullerne kan have indgået som vægstolper i den senneolitiske bygning, hvor seks tilsvarende, ca. 30-40 cm store og 11-22 cm dybe stolpehuller sydvest for gulvlaget kan være en mulig, lige afskåret gavl, der gør bygningen mindst 14,0 m lang og ca. 6,5 m bred.

Den vestlige del af Hus V overlejredes af det førromerske hus IV, og da fylden i stolpehullerne i de to bygninger var forholdsvis ens, var det i flere tilfælde ikke muligt med sikkerhed at afgøre om stolpehullerne hørte til den ene eller den anden bygning.

Fig. 31. Gulvlaget i det toskibede langhus V med det mørke fyldskifte, set fra sydvest. I forgrunden ses vægggrøften i hus IV.

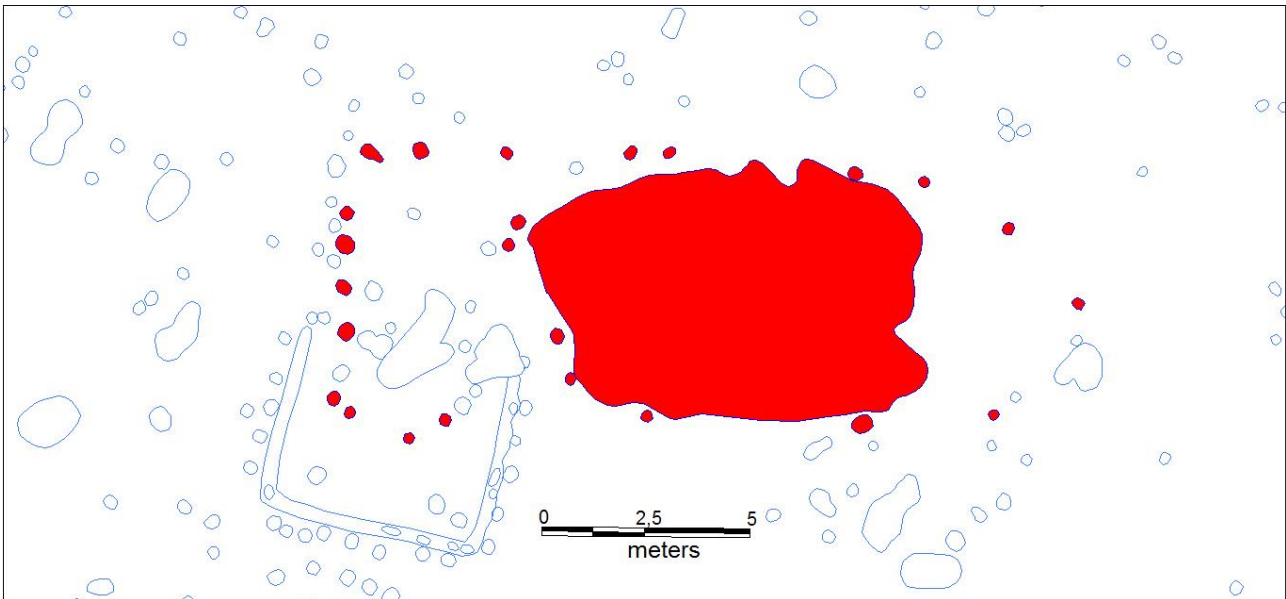

Fig. 32. Udtægning af Hustomt V.

Hegnforløb SIM 288/1988 Hegn VI:
Oversigtsplanen, målestok 1:50.

Originaltegning: 5-18 og 5-21.

Type: Stolpehegn.

Datering: Førromersk jernalders per. I.

Størrelse: Bevaret over en længde af ca. 24 m langs feltets sydkant. I feltets sydøsthjørne drejer hegnet mod nord, hvor det kan følges over et ca. 22 m langt forløb.

Orientering: Vest-øst og 90 grader mod nord.

Anlægsnumre: Hegnsstolpehuller: nr. 391- 408 og 409-428.

Beliggenhed: Langs kanten af udgravningsfeltet mod sydøst.

Jordbundsforhold: Gulligt til gulbrunt gruset sand.

Undersøgelser: Udvalgte anlæg snittet og tømt.

Forstyrrelser: Ingen.

Fund: Ingen.

Bemærkninger: Hegnet havde været opført af enkeltstillede stolper, der stod med en indbyrdes afstand på ca. 1- 2 meter. Stolpehullernes diameter varierede mellem ca. 35-45cm, og dybden varierede mellem 9-32 cm. Fylden bestod af grålig, undertiden lys grålig, sandet fyldt med enkelte trækulsnistre.

Anlæg, oldsager og datering fra delområde 700/700 med stolpehuller, gruber, en senneolitisk hustomt og en urnegrav fra ældre romersk jernalder:

Lokaliteten er sammen med anlæggene i det nærliggende delområde 500/500 registreret som sb. nr. 60 Skannerup s.

Delområdet 700/700 med stolpehuller, gruber, en senneolitisk hustomt og en urnegrav fra ældre romersk jernalder var beliggende på et højtliggende, svagt sydvendt og gruset bakke drag ovenfor

Gjern Å-dalen. Mod vest, syd og øst falder terrænet jævnt nogle få meter, hvorimod det mod nord falder brat ned mod Gjern Å-dalen, der gennemstrømmes af Gjern Å omkring 22 meter over havet (Fig. 2).

Ved prøvegravningen i september 1988 anlagdes en række 1,5 eller 1,8 m brede søgegrøfter i varierende længde hen over hele bakkedraget. Da der herved fremkom udbredte anlægsspor i området, blev muldlaget i delområde 700/700 afrømmet i to felter på tilsammen ca. 1.000 m². I de anlagte søgegrøfter og to udgravningsfelter i delområde 700/700 fremkom i alt 210 større eller mindre fyldskifter – fra stolpehuller og kulturlag der har indgået i Hus VII, til en række større eller mindre gruber, samt en itupløjet urnegrav. De to udgravningsfelter omkring delområde 700/700 omfatter anlægsnumrene SIM 288/1988 nr. 57 - 267 med enkelte undernumre – jf. Fig. 4 og 33.

Felter og anlæg i delområde 700/700 indmålt i et målesystem med skæringspunktet 700/700 i punkt 10007, jf. afsnittet om målesystemet. Felter og anlæg ses på oversigtsplanerne 7-1 – 7-14 i målestok 1:50.

Ved nivellering af anlæggene på oversigtsplanerne 7-1, 7-2 og 7-3 benyttedes en lokal opstilling, hvor toppen af træstokken i punkt 10007 blev benyttet som fixpunkt, med toppen af stokken i niv. 148.

Ved nivellering af anlæggene på oversigtsplanerne 7-4 – 7-14 benyttedes en lokal opstilling, hvor toppen af træstokken i punkt 10007 blev benyttet som fixpunkt, med toppen af stokken i niv. 129.

Ved udgravningen blev næsten alle anlæg snittet og tømt, og den opgravede fyld fra udvalgte anlæg blev harpet eller vandsoldet. Kun udvalgte anlæg blev beskrevet nærmere.

Stolpehuller, gruber og kogestensgruber:

I det større felt mod sydvest fremkom en del stolpehuller, flere mindre gruber (se bl.a. SIM 228/1988 – 223 nedenfor), tre kogestensgruber (se SIM 288/1988 – 93, 95 og 99 nedenfor), samt rester af en itupløjet urnegrav fra ældre romersk jernalder (se SIM 288/1988 – 131 nedenfor). Flere steder i feltet syntes nogle af stolpehullerne at stå nogenlunde på række over kortere eller længere forløb, men selvom så godt som alle anlæg i feltet blev snittet, kunne der ikke med sikkerhed udskilles bygninger. Antagelig har der dog stået en eller flere bygninger i området, muligvis i yngre bronzealder.
Originaltegninger 7-4 – 7-14.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 93:

Omtrent cirkulær, ca. 1,5 x 1,25 m stor kogestensgrube. Niv. 213/245.
Originaltegning 7-5.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 95:

Cirkulær ca. 1,0 m stor kogestensgrube. Niv. 201/211.
Originaltegning 7-5.

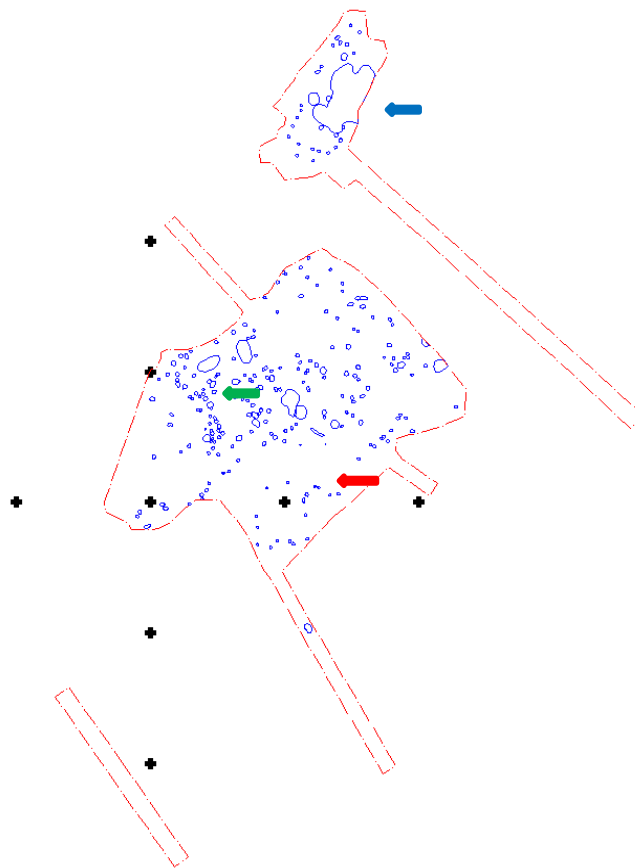

Fig. 33. Oversigtsplan over den sydlige del af bopladsområdet omkring pos 700/700 med de to udgravningsfelter, sb. nr. 60 Skannerup s. Den senneolitiske hustomt SIM 288/1988 - 253 m.fl., er markeret med blå pil, gruben fra yngre bronzealder SIM 288/1988 - 223 med grøn pil og urnegraven fra ældre romersk jernalder SIM 288/1988 -131 med rød pil. Øvrige anlæg er udaterede.

Kogestensgrube SIM 288/1988 – 99:

Oval, ca. 1,8 x 0,7 m stor kogestensgrube. Niv. 195/199.

Originaltegning 7-5.

Grube SIM 228/1988 – 223:

Oval, ca. 2,75 x 1,25 m stor grube med en fyld af gråbrunt sand, og med en største dybde under feltfladen på 21 cm. Ved harpning af fylden fandtes i alt 119 stk. lerkarskår, heraf 9 randskår af yngre bronzealders karakter. Desuden 3 stk. knusesten samt en halv, tyknakket flintøkse, der har været sekundært anvendt som knusesten.

Originaltegning 7-4.

Toskibet langhus med neddybet gulv SIM 288/1988 Hus VII:

Oversigtsplanen, målestok 1:50, Fig. 33.

Originaltegning: 7-1, 7-2 og 7-3

Type: 2-skibet langhus med neddybet gulv.

Datering: Senneolitikum/tidlig ældre bronzealder.

Størrelse: Det neddybede gulvlag nr. 253 var ca. 8,6 m langt og ca. 4,5 m bredt, men stolpehuller langs gulvlagets kant antyder at selve bygningen har været mindst 15,0 m lang og ca. 5,75 m bred.

Orientering: Nordøst – sydvest.

Anlægsnumre: Det neddybede gulvlag : nr. 253.

Tagbærende stolper: evt. nr. 57 og 257.

Vægstolper i bygningens sydside og evt. sydvestgavl: evt. nr. 267, 266, 265, 58, 264, 241- 242, 245 – 250.

Vægstolper i bygningens nordlige langside: evt. nr. 254, 255, 262,263, 259 og 258.

Beliggenhed: I det mindre felt under 700/700 mod nordøst.

Jordbundsforhold: Gulligt til gulbrunt gruset sand.

Undersøgelser: Størstedelen af anlæggene blev snittet og tømt.

Forstyrrelser: Huset var beliggende tæt op til et levende hegn i skellet ind mod ejendommen Amerikavej 28, hvorfor gulvlaget og huset ikke kunne afgrænses mod sydøst.

Fund: Fundene fra bygningen udgøres af i alt 38 stk. lerkarskår fra det forsænkede gulvlag nr. 253, heraf 33 uornamenterede sideskår og 5 randskår, der alle er groft magrede med knust granit.

Skårene dateres til senneolitisk tid el. evt. tidlig ældre bronzealder. Desuden fremkom 4 stk.

uornamenterede sideskår og et enkelt randskår i det mulige tagbærende stolpehul nr. 57. Også disse skår er groft magrede, med knust granit. Det skal bemærkes, at der hverken fandtes forarbejdet flint i gulvlaget eller andre dele af bygningen.

Bemærkninger: Huset fremkom i det mindre felt mod nordøst, hvor det neddybede gulvlag fremtrådte som et ca. 8,6 m langt og ca. 4,5 m bredt fyldskifte med let uregelmæssige kanter.

Gulvlag bestod af et sortbrunt, sandet kulturlag med spredte trækulspartikler og lerkarskår, men uden forarbejdet flint. Laget var tyndest ved kanterne og med jævnt tiltagende dybde ind mod

midten, hvor laget var op til 22 cm dybt. I lagets østside fandtes en ca. 0,4 - 0,6 m bred og 5 – 37

cm dyb stribe/grøft med en grålig sandet fyld, der var en smule lysere end fylden i det nedsænkede gulvlag, muligvis spor efter dyrkning el.l. i nyere tid. Ca. en halv meter fra gulvlaget sydlige ende

fremkom et ca. 2,25 m stort, cirkulært område med rødbrændt ler, antagelig spor efter et ildsted.

Langs fyldskiftets kanter fandtes flere ca. 30-40 cm store og 10-18 cm dybe, mulige vægstolper, der mod sydvest dannede en let rundet, mulig gavl.

Omtrent i bygningens længdeakse fandtes to hhv. 11 og 18 cm dybe stolpehuller nr. 57 og 257, der kan have rummet tagbærende stolper i en toskibet bygning, der har været ca. 5,75 m bred og mindst 15,0 m lang. Fylden i såvel vægstolper som evt. tagbærende stolpehuller bestod af mørk, brunlig sand.

Urnegrav SIM 288/1988 - 131:

Knust bundparti af en urne (A) med rensede, hvidbrændte knogler (E), fragmenter af en bennål med profileret hoved(D) samt to jernknive med hhv. lige ryg (B) og svajet blad (C). Jernknivene og bennålen daterer graven til ældre romersk jernalder.

Materialet fra urnegraven fremkom omkring pos. 719,75/706,75, niv. /177 i opgravet fyld fra en søgegrøft i forbindelse med prøvegravningen.

Originaltegning 7-8.

Fylden blev hjemtaget til vandsoldning på Silkeborg Museum, hvorved der fremkom:

288/1988 -131 A: Skår fra bundpartiet af et større lerkar.
Bevaret højde ca. 6,0 cm, bunddia. 11,0 cm.

288/1988-131 B: Ligerygget jernkniv med grebspids. Selve grebspidsen er afbrudt.
Bevaret længde 12,5 cm, største bredde 2,7 cm.

288/1988-131 C: Fragment af bladet fra en S-svajet jernkniv.
Bevaret længde 4,9 cm, største bredde 1,8 cm.

288/1988-131 D: Bennål med udskåret, profileret hoved med seks lave vulste.
Bevaret længde ca. 15 cm.

288/1988-131-E: Hvidbrændte knogler fra urnegrav 131.

Konklusion

Forud for Gjern Kommunes byggemodning af et areal til opførelse af Søjlandets Ferie- og Kursuscenter ved Gjern i efteråret 1988, udgravede Silkeborg Museum spor efter en lille sluttet bebyggelse fra førromersk jernalders per. I. Bebyggelsen var beliggende omkring toppen af et højtliggende, gruset bakke, og bestod af tre eller fire, ca. 9,5-10,5 m lange og 4,75-5,5 m brede huse, der lå med en indbyrdes afstand af ca. 20 m. Omkring de enkelte huse fandtes flere korte hegnsforløb og mindre gruber.

I området fandtes desuden to hustomter med forsænkede gulve fra slutningen af yngre stenalder og i samme område fremkom også en urnegrav fra ældre romertid, der rummede to jernknive og en bennål med profileret hoved. (sb. nr. 60 Skannerup s.).

På en leret bakke et lille stykke fra husene fremkom 29 lertagningsgruber, 4 kogestensgruber samt 2 ca. 3,8 m lange og 2,0 m brede, 8-tals-formede pottemagerovne. I den bedst bevarede oven fandtes dele af den nedstyrkede, rødbrændte ovenkappe nede i selve ovenkammeret, og under denne - og ude i askegraven foran ovnen, lå store mængder keramik fra den sidste brænding, da ovnen styrtede sammen. Keramikken, der bl.a. omfatter en gryde med indvendige hanke, daterer ovnen til førromersk jernalders per. I/II.

I samme område fremkom to små ovne, der muligvis har været anvendt i forbindelse med jernudvinding, da der nær disse fandtes en lille grube med ristet myremalm (sb. nr. 62 Skannerup s.).

Oversigt over tegninger og lagbeskrivelser

Oversigtsplan over området med førromerske gruber og ovne omkring pos. 300/300:

Området dækkes af 12 stk. oversigtsplaner der er nummereret 3-1 - 3-12. Anlæg og søgegrøfter er indmålt på oversigtsplanen i målestok 1:50. Udgangspunktet for indmålingen var et lokalt målesystem, hvor Silkeborg Museums pos. 300/300 var identisk med landinspektør Lars Linholt Christensens pkt. 10014, der var markeret i terrænet med en træstok. Som fixpunkt ved museets nivellering af anlæggene benyttedes toppen af træstokken i pkt. 10014, der fandtes i niv. 194.

Ovnanlæg SIM 288/1988-28:

Detailplan i niveau II i målestok 1:20. Fixpunktet for nivelleringen udgøres af stokken i pkt. 10014, med toppen i niv. 194.

Lagbeskrivelse til detailplanen: Lag a - z.

Ovnanlæg SIM 288/1988-28:

Detailplan i niveau III i målestok 1:20. Fixpunktet for nivelleringen udgøres af stokken i pkt. 10014, med toppen i niv. 194.

Lagbeskrivelse til detailplanen: Lag a - z.

Ovnanlæg SIM 288/1988-28:

Detailplan i niveau IV i målestok 1:20. Fixpunktet for nivelleringen udgøres af stokken i pkt. 10014, med toppen i niv. 194.

Lagbeskrivelse til detailplanen: Lag a - z.

Ovnanlæg SIM 288/1988-28:

Længdesnit A – B på langs gennem ovnanlægget, set fra nordvest.

Målestok 1:20. Fixpunktet for nivelleringen udgøres af stokken i pkt. 10014, med toppen i niv. 194.

Ovnanlæg SIM 288/1988-28:

Tværsnit C – D gennem ovnanlægget, set fra vest.

Målestok 1:20. Fixpunktet for nivelleringen udgøres af stokken i pkt. 10014, med toppen i niv. 194.

Lagbeskrivelse til profiltegning A – B på langs gennem ovnanlæg SIM 288/1988 – 28 og til profiltegning C – D på tværs gennem ovnanlæg SIM 288/1988- 28, målestok 1: 20, Fixpunkt = toppen af pæl 10014 = 194 (192):

Lag a: Lysegråt/gråt let fedtet sand med spredte trækulspartikler og stumper samt spredte lerkarskår.

Lag b: Let blandet, gråt, lysegråt og lys gråbrunt, let leret sand (let fedtet), let humøst, jævnt med trækulspartikler og -stumper, spredte lerkarskår. Lidt ”ulden” overgang mod lag e.

Lag c: Mørk brunt/gråbrunt leret sand (fedtet), heri jævnt med trækulspartikler samt spredte små rødbrændte lerklumper. Skarp afgrænsning mod lag d.

Lag d: Som c, men sortbrunt, trækulsholdigt.

Lag e: Lysegråt/grågult, homogent lag af let fedtet, let leret sand med spredte trækulspartikler/-stumper og spredte lerkarskår. I mindre pletter jævnt med trækul, her er fylden lys gråsort. Mod vest let diffus afgrænsning mod lag g, mod øst ret skarp.

Lag f: Rødbrunt fedtet lag(= tørveaske?), let brunt groft sand, let humøst, løst med ganske få spredte trækulspartikler.

Lag g: Gråsort/gråbrunt lidt blandet lag, let fedtet humøst, let leret sand, jævnt med trækulspartikler/-stumper, pletvist kraftigt trækulsholdigt, samt spredte små rødbrændte lerklumper. Diffus overgang mod lag h, ret skarp mod lag j y og k.

Lag h: Fedtet, sortbrunt askelag af humøst, brunt sand, jævnt med trækul samt rødbrændt ler i mindre pletter. Homogent lag, i toppen dog enkelte mindre, spredte pletter af grågult ler. Spredte lerkarskår.

Lag j: Homogent, gråt/grågult lag af let leret sand med spredte trækulspartikler/-stumper.

Lag k: Lysegråt let fedtet, sandet lag. Pletvis jævnt med trækulspartikler.

Lag l : Undergrund, gulbrunt let gruset sand.

Lag l-1: Nedskredet gult undergrundsmateriale.

Lag m: Rødbrændt ler i større og mindre partier, samt gulligt, kompakt ler, også i større eller mindre partier, nær profilet trækulsblandet med diffus afgrænsning mod lag h.

- Lag n: Grønbrunt, meget fedtet, humøst og homogent lag af sandet ler med spredte trækulspartikler og spredte rødbrændte lerklumper.
- Lag o: Brunt/mørkebrunt, humøst let leret sand med spredte trækulspartikler.
- Lag p: Som lag h, men uden grågult ler.
- Lag q: Udgår.
- Lag r: Udgår.
- Lag s: Gråligt sandlag med spredt trækulspartikler.
- Lag t: Gult sandblandet ler.
- Lag u: Gråligt sandlag med spredte trækulspartikler, samt nederst i laget en del rødbrunt, fedtet fyld som i lag f.
- Lag v: Tyndt, sort askelag.
- Lag x: Gråligt sandlag med trækulspartikler, tæt pakket med nævestore sten og spredte klumper /lag af gult ler.
- Lag y: Sort askelag med større, sammenhængende partier af rødbrændt ler.
- Lag z: Sort/gråsort askestribe.

Ovnanlæg SIM 288/1988-34a:

Detailplan i niveau II i målestok 1:50. Ved nivellering af anlæg 34a benyttede et lokalt fixpunkt i form af en nedhamret pæl ved stativet til soldet, med toppen i niv. 006.

Ovnanlæg SIM 288/1988-34a:

Detailplan i niveau II i målestok 1:20. Ved nivellering af anlæg 34a benyttede et lokalt fixpunkt i form af en nedhamret pæl ved stativet til soldet, med toppen i niv. 006.

Ovnanlæg SIM 288/1988-43:

Detailplan i målestok 1:20. Fixpunktet for nivelleringen udgøres af stokken i pkt. 10014, med toppen i niv. 194.

Lagbeskrivelse til detailplan af ovnanlæg SIM 288/1988 - 43 i målestok 1: 20:

Lag a: kompakt gult ler, undertiden med noget diffus overgang mod lag b.

Lag b: kompakt rødbrændt ler.

Lag c: sortbrunt, trækulsholdigt, humøst sand.

Lag d: grube med homogen fyld af gråbrunt, humøst, let leret sand med spredte trækulspartikler og små klumper af rødbrændt ler.

Undergrunden omkring ovnanlægget bestod af spættet, gult sand, gult leret sand og gråligt sand.

Ovnanlæg SIM 288/1988-44/45:

Detailplan i målestok 1:20. Fixpunktet for nivelleringen udgøres af stokken i pkt. 10014, med toppen i niv. 194.

Lagbeskrivelse til detailplan af ovnanlæg 44/45 i målestok 1: 20:

Lag a: kompakt gult ler.

Lag b: kompakt rødbrændt ler.

Lag c: brunligt, humøst sand med spredte små rødbrændte lerklumper, homogen fyld.

Lag d: gråt sand.

Lag e: sortbrunt/gråsort, trækulsholdigt humøst sand, aske.

Lag f: gråt/gråbrunt, spættet lag, humøst sand med spredte trækulspartikler. Spættet med gult undergrundssand/ler.

Undergrunden omkring ovnanlægget bestod af spættet, gult sand, gult leret sand og gråligt sand.

Oversigtsplan over området med den førromerske jernalderboplads og SN-huset omkring pos. 500/500:

Området dækkes af 23 stk. oversigtsplaner der er nummereret 5-1 - 5-23. Anlæg og søgegrøfter er indmålt på oversigtsplanen i målestok 1:50. Udgangspunktet for indmålingen var et lokalt målesystem, hvor Silkeborg Museums pos. 500/500 var identisk med landinspektør Lars Linholt Christensens pkt. 10008, der var markeret i terrænet med en træstok.

Som fixpunkt ved museets nivellering af anlæggene benyttedes toppen af træstokken i pkt. 10008, der fandtes i niv. 109.

Oversigtsplan over området med stolpehuller, SN-hus og ÆR-grav omkring pos. 700/700:

Området dækkes af 14 stk. oversigtsplaner nummereret der er 7-1 – 7-14. Anlæg og søgegrøfter er indmålt på oversigtsplanen i målestok 1:50. Udgangspunktet for indmålingen var et lokalt målesystem, hvor Silkeborg Museums pos. 700/700 var identisk med landinspektør Lars Linholt Christensens pkt. 10007, der var markeret i terrænet med en træstok.

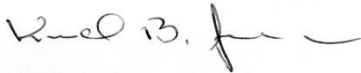
Som fixpunkt ved museets nivellering af anlæggene benyttedes toppen af træstokken i pkt. 10007.

Ved nivelleringen af anlæggene på planerne 7-1, 7-2 og 7-3 fandtes toppen af træstokken i niv. 148.

Ved nivelleringen af anlæggene på planerne 7-4 – 7-14 fandtes toppen af træstokken i niv. 129.

Dato og navn

Silkeborg Museum den 10. april 2014.

Knud Bjerring Jensen
Museumsinspektør

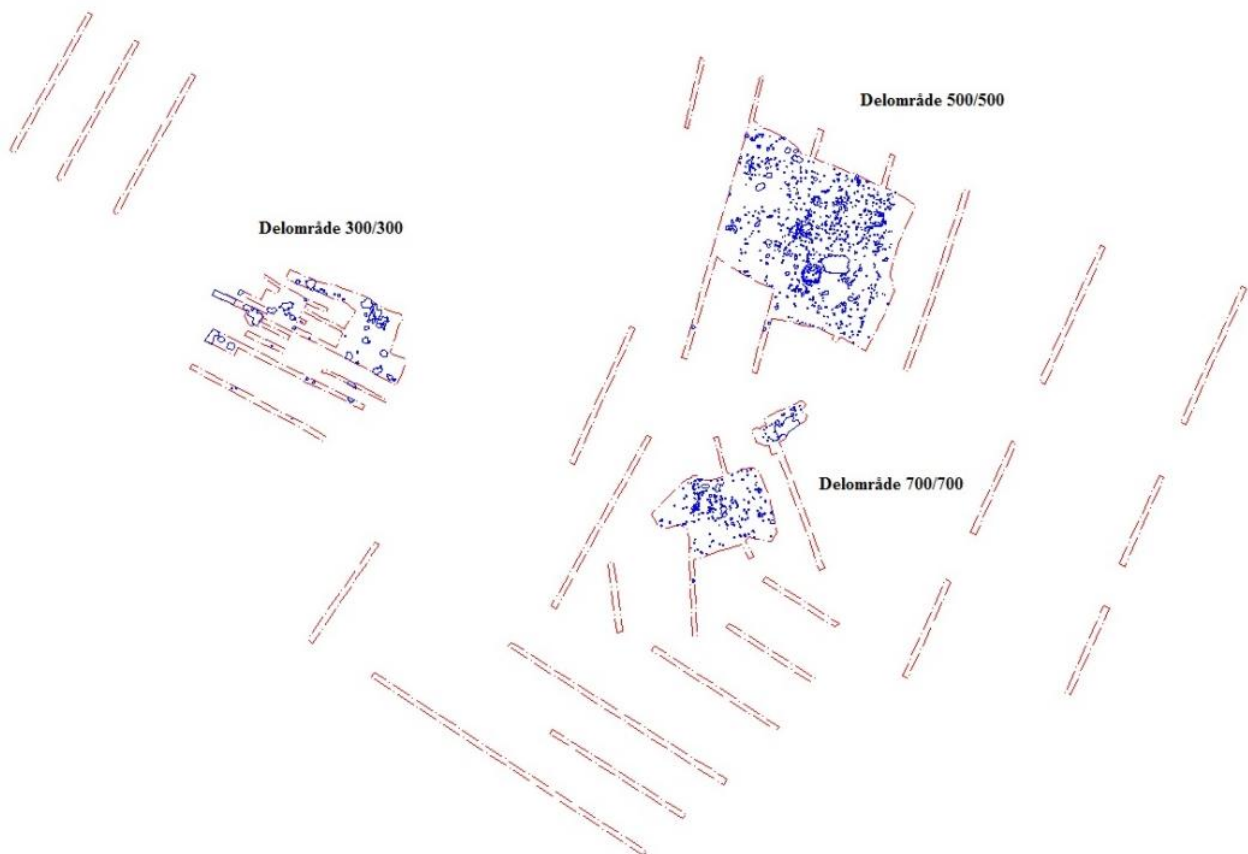
Fotoliste

Digitalnr.	Motiv
Img001- Img002	Udgravningssituation. Ovnanlæggene SIM 288/1988-43 og 44/45 under udgravning. Set fra nordvest.
Img003- Img004	Udgravningssituation. Gruberne på delområdet 300/300 under udgravning, set fra øst.
Img005	Udgravningssituation. Et langhus fra førromersk jernalder er lokaliseret i en søgegrøft, og muldlaget afrømmes, Set fra syd, september 1988.
Img006	Delområde 500/500 med den førromerske boplads i forgrunden og delområde 300/300 med gruber og ovne i baggrunden, set fra øst.
Img007	Udgravningssituation. Gruberne på delområdet 300/300 under udgravning, set fra sydøst.
Img009- Img011	Delområde 500/500 med den førromerske boplads i forgrunden og delområde 700/700 i baggrunden, set fra nordøst.
Img012	Udgravningssituation. Et stolpehul markeres med barberskum.
Img013	Udgravningssituation. Delområde 500/500 under afrensning. Set fra øst.
Img014 Img015	Det førromerske langhus I afrenset, set fra øst. Sydenden af det førromerske langhus IV afrenset og markeret med skum, set fra vest.
Img016 Img017	Det førromerske langhus I afrenset og markeret med skum, set fra øst. Sydenden af det førromerske langhus IV afrenset, set fra vest.
Img018	Udgravningssituation. Delområde 500/500 under afrensning. Set fra sydøst.
Img019	Udgravningssituation. Delområde 500/500 under afrensning. Set fra syd.
Img020	Udgravningssituation. Et langhus fra førromersk jernalder er lokaliseret i en søgegrøft, og muldlaget afrømmes, Set fra syd, september 1988.
Img022	Ovnanlæg SIM 288/1988-43 afrenset, set fra sydvest.
Img023	Ovnanlæg SIM 288/1988-44/45 afrenset, set fra nordøst.
Img024	Ovnanlæg SIM 288/1988-44/45 afrenset, set fra nordvest.
Img025	Udgravningssituation. Aftenstemning over udgravningen.

Img026	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra nordøst.
Img027	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra nord.
Img028	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra sydøst.
Img029	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra nordøst.
Img030	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra sydvest.
Img031	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra sydøst.
Img032	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra syd.
Img033	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra nordvest.
Img034	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra nordvest.
Img035	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra vest.
Img036	Udgravningssituation. Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 under udgravning, set fra nordvest.
Img037	Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 snittet, set fra nordøst.
Img038	Pottemagerovnen SIM 288/1988-34a under udgravning, set fra nord.
Img039	Pottemagerovnen SIM 288/1988-34a under udgravning, set fra øst.
Img040	Pottemagerovnen SIM 288/1988-34a under udgravning, set fra nordøst.
Img041	Pottemagerovnen SIM 288/1988-34a under udgravning, set fra nord.
Img042	Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 snittet, set fra nordvest.
Img043	Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 tømmt, set fra sydvest.
Img044	Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 tømmt, set fra nordøst.

- Img045 Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 tømt, set fra sydvest.
- Img046 Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 tømt, set fra nord.
- Img047 Pottemagerovnen SIM 288/1988-28 tømt, set fra nordøst.
- Img048 Stenpakningen i bunden af ovnkammeret i pottemagerovnen SIM 288/1988-28 afrenset, set fra sydvest.
- Img049 Rester af ovnkappe med aftryk af vidjer og bankesten fra pottemagerovnen SIM 288/1988-28.
- Img050 Slagge og myremalm fra SIM 288/1988 Troldbjerg.
- Img051 Gryde med indvendige hanke fra pottemagerovnen SIM 288/1988-28.
- Img052 Dele af fade fra SIM 288/1988 Troldbjerg.
- Img053-
Img054 Eksempler på keramik fra udgravningen af SIM 288/1988 Troldbjerg.
- Img055 Eksempler på kværnsten fra udgravningen af SIM 288/1988 Troldbjerg.

Oversigtsplan

SIM 288/1988 Troldbjerg. Oversigtsplan over udgravningen og delområdernes beliggenhed.